

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»

До захисту

В.о. завідувача кафедри

публічного управління та державної служби

к. держ.упр., доц. _____ Л.В. Набока

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

281 Публічне управління та адміністрування

28 Публічне управління та адміністрування

Виконавець

здобувач II курсу, групи ЗПУА-6-23

А. Б. Ройтблат

Науковий керівник

к.держ.упр., доцент

О. С. Конотопцев

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	7
1.1. Захист прав дітей як функція публічного управління	7
1.2. Феномен воєнного стану та його вплив на правозахист дітей	11
1.3. Специфіка функціонування органу публічної влади в умовах воєнного стану	20
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	26
2.1. Нормативно-правові засади захисту прав дітей в Україні	26
2.2. Виклики та досягнення правозахисту дітей в діяльності органів публічної влади України в умовах воєнного стану	31
2.3. Роль міжнародних та громадських організацій в захисті прав дітей в умовах воєнного стану	33
2.4. Іноземний досвід захисту прав дітей під час воєнного стану	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	41
3.1 Стратегії захисту прав дітей в умовах воєнного стану	41
3.2. Вдосконалення системи органів захисту прав дітей в умовах воєнного стану	48
3.3. Вдосконалення нормативно-правової бази захисту прав дітей в умовах воєнного стану	51
ВИСНОВКИ	56
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	67
ДОДАТОК А	70

ВСТУП

В сучасному світі, охопленому різноманітними викликами та конфліктами, захист прав дітей під час воєнного стану або війни стає надзвичайно актуальною та невідкладною проблемою. Військові конфлікти нерідко залишають найбільш беззахисних членів суспільства, а саме дітей, в стані великого ризику для їхнього фізичного та психологічного благополуччя.

Захист прав дітей під час воєнного стану визначається необхідністю розробки та реалізації ефективних стратегій, які забезпечують їхню безпеку, здоров'я та нормальний розвиток у найбільш непростих умовах. Ця проблема стає предметом серйозного вивчення та дослідження в рамках даної магістерської роботи.

Обґрунтування вибору теми дослідження базується на тому, що діти, перебуваючи в зоні конфліктів, стають жертвами численних порушень їхніх прав. Це охоплює широкий спектр питань, таких як дитяча примусова робота, втрата сімейного оточення, фізичні та психологічні травми, відмова у доступі до освіти та медичного обслуговування. Зростаюча потреба у розробці та вдосконаленні механізмів захисту прав дітей під час воєнного стану вимагає серйозного наукового аналізу та визначення ефективних стратегій для подолання цих викликів.

Загальний контекст та значущість дослідження підкреслюють необхідність розробки конкретних рекомендацій та стратегій для удосконалення міжнародного та національного законодавства з питань захисту прав дітей у воєнних умовах. Виконання даного дослідження є кроком у напрямку підвищення уваги до проблеми та сприяння створенню більш ефективних механізмів захисту прав та інтересів дітей під час воєнного стану чи конфлікту.

Актуальність теми захисту прав дитини в умовах війни в Україні надається трагічною реальністю сучасної ситуації у деяких її регіонах. Військові дії та тимчасова окупація територій призводять до серйозних

порушень прав дітей, які стають безпосередніми свідками та жертвами надзвичайних обставин.

У таких умовах, захист прав дитини стає необхідністю не лише на папері, але і в щоденному житті. Військові конфлікти мають важливий травмуючий ефект на дітей, які змушені переживати втрату дому, звичного оточення та навіть близьких родинних зв'язків. Ці травматичні події можуть залишити глибокий слід в пам'яті та впливати на психічний стан та розвиток дітей, визначаючи їхнє майбутнє.

Втрата доступу до освіти та соціальних послуг у зоні конфлікту стає ще однією проблемою, яка ставить дітей в ускладнене становище. Відсутність можливості навчатися та розвиватися призводить до загрози втрати потенціалу молодого покоління. Отже, забезпечення захисту прав дитини стає не лише гуманітарною, але і стратегічною важливістю для майбутнього суспільства.

Важливо наголосити, що своєчасна допомога та підтримка дитини у воєнний період можуть визначити подальший шлях її розвитку. Державні органи та посадові особи повинні не тільки усвідомлювати свою відповідальність у цьому питанні, але і негайно реагувати на випадки порушення прав дитини. Забезпечення їхнього захисту – це запорука не лише виживання, але і психологічного відновлення, формування ментально та психологічно стійкого суспільства в майбутньому.

Національна політика, спрямована на безпеку, розвиток та благополуччя кожної дитини, завжди визнавалася пріоритетом в українському суспільстві. У військовий період цей пріоритет стає ще більш вагомим, адже від нього залежить не лише майбутнє окремих особистостей, але й надія на стабільне та процвітаюче суспільство в цілому. Захист прав дитини в умовах воєнного стану стає необхідністю, що визначає національну та міжнародну стратегію забезпечення безпеки та добробуту сучасного покоління.

Україна, як будь-яка правова держава, несе відповідальність за захист прав та свобод дітей. Проте, у зв'язку із поточним станом війни, країна

стикається з серйозними труднощами у повній реалізації механізму захисту прав дітей, який в суттєвій мірі втратив свою ефективність. Умови збройного конфлікту вимагають врахування норм міжнародного гуманітарного та національного права для захисту дітей. Проте, в Україні права дітей порушуються в різних аспектах.

У сучасних умовах проблема правового статусу дітей в Україні привертає увагу вчених, серед яких Верещук І., Волкова І.І., Гриняка А. Б., Коломоєць Н. В., Кот О. О., Купіна Л. Ф., Ментух Н.Ф., Молошна О., Ніколайчук С., Різник Г.А., Шакур В. І., Шевченко-Бітенська О.В. та інші. Необхідність подальших досліджень у сфері захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні визначається особливою актуальністю цієї проблеми, оскільки діти є найбільш уразливою категорією громадян.

Мета магістерської роботи полягає в визначенні можливості удосконалення законодавства та практичних заходів для підвищення ефективності захисту прав дітей в умовах воєнного конфлікту.

Для досягнення *мети* магістерської роботи були поставлені такі завдання:

- вивчити міжнародні та національні нормативно-правові акти, що стосуються захисту прав дітей в умовах воєнного стану, зокрема розглянути конвенції та законодавство, що регулюють цю сферу.

- дослідити гуманітарні аспекти, пов'язані із захистом прав дітей в умовах війни, зокрема визначити роль та діяльність гуманітарних організацій, спрямованих на підтримку та допомогу дітям під час конфліктів.

- розглянути психологічні аспекти впливу воєнного конфлікту на дітей, вивчити можливі наслідки та ризики для їхнього психічного стану та розвитку.

- проаналізувати практичний досвід захисту прав дітей в умовах війни, враховуючи досвід України та роль міжнародних та громадських організацій у цьому процесі.

- розробити конкретні рекомендації та стратегії для поліпшення механізмів захисту прав дітей в умовах воєнного конфлікту, враховуючи здобуті знання та практичний досвід.

Це передбачає здійснення системного розгляду та аналізу заходів, спрямованих на захист прав дітей у воєнних умовах, виявлення та аналізу факторів, що перешкоджають їхньому повноцінному фізичному та емоційному розвитку.

Об'єкт дослідження - сукупність явищ, процесів та взаємодій, які стосуються захисту прав дітей в умовах воєнного конфлікту. В даному випадку, об'єктом є сама проблематика захисту прав дітей, які опиняються у важливий період їхнього життя під впливом військових дій та конфліктів.

Предмет дослідження - правовий, гуманітарний та соціально-психологічний виміри захисту прав дітей під час конфліктів та воєнного стану. Робота спрямована на розгляд та вивчення різних аспектів, що впливають на дитинство в умовах воєнного конфлікту.

Методологія дослідження - використано широкий спектр методів для системного аналізу та глибокого розуміння предмета дослідження. Серед них використані загальнонаукові підходи: аналіз літературних джерел, емпіричні дослідження, юридичний аналіз, аналіз статистичних даних, аналіз випадків, експертний аналіз. Цей комплекс методів дозволяє отримати обґрунтоване та всебічне розглядання теми, забезпечуючи якісне дослідження проблеми захисту прав дітей в умовах воєнного конфлікту.

Практичне значення результатів магістерської роботи визначається їхньою потенційною здатністю вплинути на покращення умов і захисту прав дітей в умовах воєнного конфлікту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1 Захист прав дітей як функція публічного управління

Захист прав дітей під час війни через публічне управління є критично важливим аспектом сучасного гуманітарного прогресу, оскільки війна найбільше уражає найбільш вразливі та беззахисні члени суспільства - дітей. Ставши об'єктом прямої або опосередкованої агресії під час конфлікту, діти потребують особливого захисту та уваги.

Подолання наслідків війни для дітей не може обмежуватися лише наданням гуманітарної допомоги. Вони мають бути визнані активними учасниками суспільства, які визначають його майбутнє. Діти відіграють ключову роль у формуванні цінностей, розвитку культури та спрямуванні країни на шлях розвитку.

Таким чином, захист прав дітей стає не лише моральною обов'язковістю, але й стратегічно важливою складовою суспільного розвитку. Право на життя дитини перетворюється на фактичне право на життя конкретного суспільства та його культурної спадщини, оскільки саме діти визначають, якою буде майбутня обличчя нації. На жаль, питання участі дітей у збройних конфліктах залишається актуальним протягом багатьох століть. Незаперечно, в умовах воєнних дій особливе значення в системі захисту прав і свобод дитини має існуюча правова база, спрямована на гарантування захисту та забезпечення прав дитини відповідними засобами - через охорону, захист і відновлення.

В умовах війни в Україні захист прав дітей через публічне управління набуває особливої важливості, оскільки вони опиняються під загрозою фізичної безпеки та життя. Крім того, не менш важливим є забезпечення їхнього психологічного захисту, освіти та розвитку, гуманітарної допомоги, а також захисту від зловживань та рекрутації.

Загальна мета полягає в тому, щоб навіть в умовах війни діти мали можливість зростати в безпечному середовищі, отримувати доступ до якісної освіти та мати можливість розвиватися фізично та психологічно. Для досягнення цієї мети важливо вживати комплексних заходів, включаючи забезпечення їхньої безпеки на території, де ведуться бойові дії, психологічну підтримку та реабілітацію тих, хто став свідком насильства або втратив близьких, а також створення умов для нормального розвитку через доступ до освіти та розвивальних програм.

Такий комплексний підхід передбачає активну участь державних та громадських структур, міжнародних організацій та інших зацікавлених сторін у розробці та впровадженні спеціальних програм та проектів, спрямованих на захист інтересів дітей під час війни та після її завершення.

Правовий захист дитини передбачає собою універсальну, нерозривну єдність правового регулювання та діяльності представників інституційного апарату, які спрямовані на забезпечення прав, свобод та законних інтересів дитини, їх відновлення в разі порушення та недопущення таких протиправних дій у майбутньому [4, с. 26].

У контексті воєнного конфлікту захист прав дітей стає основоположною задачею публічного управління. Фізична безпека та життя дітей є найважливішою складовою цього заходу, оскільки вони стають найбільш вразливими перед воєнними ризиками. Публічне управління повинно вживати невідкладних заходів для запобігання та мінімізації негативних впливів воєнних дій на дітей.

Дуже важливою є юридична база захисту прав дітей, оскільки публічне управління визначає та забезпечує дотримання законодавства, спрямованого на захист прав дітей. Важливо, щоб країни розробляли та вдосконалювали закони, які визначають права дітей та надають їм ефективний захист від будь-яких форм насильства, експлуатації та дискримінації. Загальна мета повинна полягати в тому, щоб умови для дітей в умовах війни були максимально безпечними, а їхні права та потреби були враховані та захищені.

Волкова І.І. наголошувала, що структурно правовий механізм захисту прав дітей складається з окремих елементів, а саме: 1) правових норм, що визначають умови та порядок застосування інструментів публічного адміністрування для захисту прав дітей; 2) інституційної системи захисту прав дітей, яка сформована з уповноважених суб'єктів, наділених повноваженнями щодо створення на-дійних умов для гарантування та охорони прав дітей; 3) адміністративних процедур, в межах яких реалізується захист прав дітей [5, с. 105].

Крім того, не менш важливим є організація соціальних служб, участь громадськості та дитячих організацій та міжнародна співпраця, які відіграють важливу роль у забезпеченні належного захисту прав дітей, що є не лише моральною обов'язковістю, а й ключовим елементом становлення справедливого та гуманного суспільства.

Публічне управління повинне створювати та удосконалювати системи соціальних служб, які забезпечують ефективний захист дітей в умовах кризи чи катастрофи. Це включає в себе швидкий доступ до медичної допомоги, освіти та психосоціальної підтримки. Також воно повинне стимулювати та підтримувати активну участь громадськості та дитячих організацій у формуванні та виконанні політики захисту прав дітей. Забезпечення діалогу та взаємодії між владою, громадою та дітьми сприяє більш ефективному вирішенню проблем та потреб дітей. активно співпрацювати з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну найкращими практиками та розробки спільних стратегій у сфері захисту прав дітей.

Важливим аспектом успішного захисту прав дітей є не лише встановлення правових норм та створення відповідної інфраструктури, але й активна співпраця між усіма суб'єктами суспільства. Взаємодія на різних рівнях є ключовою для створення комплексної та ефективної системи захисту прав дітей.

Публічне управління виступає в ролі координатора, забезпечуючи взаємодію між різними гілками влади та громадянським суспільством.

Суттєво, щоб урядові інституції співпрацювали з неприбутковими організаціями, активістами, фахівцями з питань прав дітей, щоб об'єднати зусилля в розробці та впровадженні програм та політик. Ця співпраця має на меті забезпечити комплексний підхід до захисту прав дітей, охоплюючи всі аспекти їхнього життя в умовах війни та конфліктів. Потрібно створити механізми для регулярного обміну інформацією, взаємодії та координації дій між усіма зацікавленими сторонами, зокрема шляхом проведення спільних нарад, розробки стратегій та планів дій. Такий підхід сприятиме ефективнішому використанню ресурсів та забезпечить більшу ефективність у захисті прав та інтересів дітей під час воєнних конфліктів.

Неабияку роль у реалізації завдань соціального характеру, що постали перед владою у зв'язку із російською збройною агресією, відіграли інститути громадянського суспільства. Саме благодійні фонди, громадські організації, представники волонтерського руху, окремі громадяни стали рушійною силою у наданні комунікаційної, логістичної, соціально-психологічної допомоги, матеріальної підтримки та побутових послуг багатьом верстам населення, які постраждали від війни. Вбачається, що швидка внутрішня та зовнішня самоорганізація була спровокована прагненням українців і міжнародних партнерів до відсічі ворога для миру та безпечного життя, водночас їхня активна участь у соціально-гуманітарній допомозі постраждалим і тим, хто змушений був змінити місце свого проживання, не була б можливою без набутого досвіду взаємодії держави і громадянського суспільства та наявності правових механізмів забезпечення прав людини. [6, с. 5].

Громадянське суспільство, в свою чергу, має активно включатися у формування публічної думки, сприяти моніторингу захисту прав дітей та виступати за їхні інтереси. Активна участь громадськості забезпечує стеження за роботою урядових органів, висуває на порядок денний питання, які стосуються дітей, та стимулює прийняття необхідних заходів.

Окрім того, самі діти виступають важливим суб'єктом в цьому процесі. Ініціативи, які спрямовані на включення дітей у прийняття рішень, розвиток

їхніх навичок самовираження та підтримку їхньої участі в суспільному житті, відіграють ключову роль у забезпеченні того, щоб діти стали активними агентами свого власного добробуту.

Отже, взаємодія між різними рівнями управління, громадянським суспільством та дітьми є стратегічним напрямком для глибокого та тривалого захисту прав дітей. Тільки завдяки спільним зусиллям суспільства в цілому може бути досягнуто мета - створення справедливого та безпечного середовища для росту та розвитку кожної дитини.

Загальний успіх у захисті прав дітей вимагає взаємодії всіх рівнів управління, громадянського суспільства та самих дітей. Публічне управління в цьому контексті виступає як координатор та каталізатор зусиль, спрямованих на забезпечення безпеки, розвитку та щасливого дитинства для кожної дитини.

1.2. Феномен воєнного стану та його вплив на правозахист дітей

Воєнний стан є надзвичайно складною ситуацією, що виникає внаслідок різних політичних, соціальних або територіальних конфліктів. Цей термін описує період, коли загроза або реальна наявність військових дій або збройних конфліктів присутня у певному регіоні чи країні.

На перший погляд, воєнний стан безпосередньо торкається військових аспектів, однак його вплив на цивільне населення, зокрема на дітей, є надзвичайно серйозним та драматичним. Воєнні конфлікти призводять до виникнення небезпечних умов, в яких діти опиняються в центрі подій, що має негативний вплив на їх фізичне, психологічне та емоційне становище.

Діти, які знаходяться в зоні воєнного конфлікту, стають жертвами насильства, травм та різних форм страждань. Вони зазнають травматичних втрат, втрачають рідних та близьких, потрапляють у складні ситуації розлуки з сім'єю, евакуації, депортації, а також можуть бути поневолені або використані в якості солдатів у збройних конфліктах.

У таких небезпечних умовах доступ до освіти та медичної допомоги стає обмеженим, що погіршує становище дітей та обмежує їх можливості отримати необхідні знання та допомогу. Такі обставини створюють серйозні виклики для захисту прав дітей та вимагають негайних заходів для забезпечення їхньої безпеки, добробуту та розвитку. Крім того, воєнні конфлікти можуть мати довгострокові наслідки, такі як травматичний стрес, втрата батьків чи опікунів, і ці ефекти можуть залишатися з дітьми на протязі всього їхнього життя.

В результаті війни в Україні, тисячі дітей опинилися в складному становищі сирітства. Вони стикаються з низкою викликів та труднощів, які важко подолати самотійно. Перш за все, вони втрачають не лише матеріальну, але й емоційну підтримку, яку забезпечує родина. Більшість з них зазнали стресу, травм та шоку внаслідок втрати рідних та переживань через війну. У багатьох випадках вони потребують професійної психологічної підтримки та консультацій для подолання посттравматичного стресового синдрому та відновлення психічного здоров'я.

Крім того, діти-сироти у воєнних зонах часто знаходяться під загрозою фізичного та сексуального насильства, а також можуть стати об'єктами експлуатації та торгівлі людьми. Вони потребують ефективного захисту та безпеки, а також механізмів взаємодії з правоохоронними органами та соціальними службами для запобігання таким випадкам та реагування на них у разі потреби.

Для дітей, які втратили батьків у війні, також стає актуальним питання статусу опіки та опікунства. Без належної правової та соціальної підтримки вони можуть опинитися у складній ситуації, не мати доступу до освіти, медичної допомоги та інших соціальних послуг, які є необхідними для їхнього нормального фізичного та психологічного розвитку.

Отже, проблема сирітства серед дітей внаслідок війни в Україні потребує комплексного підходу та системних заходів з боку уряду,

громадських організацій та міжнародних установ з метою забезпечення їхньої безпеки, захисту прав та повноцінного розвитку.

В період війни в Україні Органи опіки і піклування відіграють надзвичайно важливу роль у захисті прав та добробуту дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах через збройний конфлікт. Вони забезпечують необхідний захист та допомогу для тих, хто потрапив у складну ситуацію внаслідок військових дій. Органи опіки і піклування мають на меті забезпечити, щоб діти отримували необхідну медичну допомогу, освіту та психологічну підтримку в умовах воєнного конфлікту. Вони також відповідають за забезпечення безпеки та відновлення сімейних зв'язків там, де вони були порушені внаслідок війни.

Окрім того, Органи опіки і піклування здійснюють нагляд за тим, які діти перебувають у військових зоні або потрапили під вплив війни, і вживають заходів для запобігання їхньому втраті та експлуатації.

Зокрема, важливо, щоб Органи опіки і піклування мали належні ресурси та повноваження для виконання своїх функцій в умовах військового конфлікту. Це включає доступ до необхідних фінансових, людських та матеріальних ресурсів, а також спеціалізовану підготовку працівників для роботи з вразливими групами, особливо дітьми.

Загалом, робота Органів опіки і піклування під час війни є критично важливою для забезпечення захисту прав та добробуту найбільш вразливих членів суспільства – дітей. Їхня діяльність допомагає зменшити негативні наслідки воєнного конфлікту для дітей і сприяє відновленню їхнього нормального життя після війни.

У 2023 році Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 був доповнений пунктами 78-82. Ці доповнення регламентують особливості влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі дітей, розлучених із сім'єю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського

підкування, у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану. Йдеться про особливості: тимчасового влаштування, влаштування за наявності документів, влаштування переміщених (евакуйованих) за межі України дітей, застосування спрощеної процедури оформлення опіки особами, що перебувають в родинних стосунках з дитиною (наприклад, хрещеними батьками). [9]

Важливо, що під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану від осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах (у тому числі хрещеними батьками) не вимагають проходження курсу навчання у центрі соціальних служб, коли ці особи влаштовують в свою сім'ю під опіку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. [9]

Ще одним з найбільш безжалісних злочинів є масова депортація українських дітей, яких відокремлюють від їхніх батьків, забирають від піклувальників та віддають на виховання в російські сім'ї.

Знаходження та повернення цих дітей стає надзвичайно складною справою, оскільки російська влада утримує інформацію в секреті, а дітям прискорено видають російські паспорти, змінюючи їхні дані. Україна відповідає на це, розгортаючи потужну міжнародну кампанію за повернення викрадених дітей.

Масове вивезення українських дітей триває з самого початку війни, від 2014 року. Після анексії Криму за програмою «Поїзд надії» дітей переміщували в російські регіони, де їх віддавали на усиновлення. На той момент в Криму нараховувалося близько 5 тисяч сиріт, проте їхнє місцеперебування зараз – повністю невідоме. Відтоді депортації відбуваються на всіх окупованих територіях.

Так, 30 травня 2022 р. указом президента РФ «Про внесення змін до Указу Президента Російської Федерації від 24 квітня 2019 року № 183 про визначення гуманітарних цілей категорії осіб, які мають право звернутися із заявами про прийняття до громадянства Російської Федерації у спрощеному порядку та Указу Президента Російської Федерації від 29 квітня 2019 року №

187 про окремі категорії іноземних громадян та осіб без громадянства, які мають право звернутися із заявами про прийняття до громадянства Російської Федерації у спрощеному порядку» був запроваджений спрощений механізм набуття російського громадянства мешканцями тимчасово окупованих територій Херсонської та Запорізької областей України. Зокрема йшлося про спрощене набуття громадянства РФ дітьми-сиротами, дітьми, залишеними без батьківського піклування, а також недієздатними особами, які мають українське громадянство. Зазначений указ передбачає доповнення попередніх указів стосовно набуття громадянства Російської Федерації у спрощеному порядку пунктом 11 наступного змісту: «Встановити, що діти-сироти та діти, що залишилися без батьківського піклування, недієздатні особи, які є громадянами окупованих частин Донецької та Луганської області або України, набувають громадянства Російської Федерації у спрощеному порядку відповідно до частини восьмої статті 14 Федерального закону 31 травня 2002 року номер 62-ФЗ «Про громадянство Російської Федерації». Крім того, указом передбачено доповнення його пунктом 12, в якому зазначено перелік осіб, уповноважених звернутися із заявою про прийняття до громадянства Російської Федерації, зокрема: «а) опікун дитини, її піклувальник або опікун недієздатної особи, які є громадянами Російської Федерації, окупованих частин Донецької та Луганської області або України, за винятком випадку встановлення опіки та піклування на підставі спільної заяви батьків про призначення їх дитині опікуна чи піклувальника на період, протягом якого з поважних причин вони не зможуть виконувати свої батьківські обов'язки; б) керівник організації для дітей-сиріт та дітей, що залишилися без батьківського піклування, яка розташована на території окупованих частин Донецької та Луганської області, Запорізької області України або Херсонської області України, якщо дитина поміщена під нагляд в таку організацію, за винятком випадку, коли дитину помістили в таку організацію тимчасово, на період, протягом якого батьки, усиновителі, опікун або піклувальник з поважних причин не можуть виконувати свої обов'язки; в) керівник освітньої організації,

медичної організації або організації, що надає соціальні послуги, які знаходяться на території окупованих частин Донецької та Луганської області, Запорізької області України, в Херсонській області України, якщо недієздатна особа поміщена під нагляд у таку організацію за винятком випадку, коли недієздатна особа поміщена в таку організацію тимчасово з метою отримання освітніх, медичних, соціальних чи інших послуг або з метою забезпечення її тимчасового проживання на період, протягом якого опікун з поважних причин не може виконувати свої обов'язки щодо недієздатної особи; г) керівник органу опіки та піклування, що виконує обов'язки опікуна чи піклувальника щодо дитини». Варто знову наголосити, що всі зазначені особи є співучасниками цього злочину [10].

Однак жертвами стають не лише діти-сироти або ті, чий батьки позбавлені права на них. Дітей відокремлюють від батьків під час проходження фільтрації, утримуючи від них будь-яку інформацію. Існує і механізм добровільно-примусового вивезення дітей під приводом відпочинку та оздоровлення. Батькам часто нав'язують це рішення, натякаючи, що у випадку відмови вони можуть стикнутися з проблемами.

19 квітня 2023 р. під час дискусії в Європарламенті стосовно незаконної депортації українських дітей та виданих у зв'язку з цим Міжнародним кримінальним судом ордерами на арешт, депутат Європарламенту від Литви П. Ауштрявічюс, заявляючи про відверте викрадення більше ніж 20000 українських дітей, закликав Європейський Союз та міжнародне співтовариство «використати всі можливі засоби, щоб знайти, ідентифікувати та повернути українських дітей до їхніх родин, а також на їх батьківщину – Україну», зазначаючи, що російський уряд, досі будучи членом Ради Безпеки ООН, «фальсифікує особисті біографії українських дітей, змінюючи їх імена та стираючи їхню ідентифікацію», в такий спосіб «перевиховуючи їх на російських громадян» [11]. За офіційною інформацією, РФ використовує примусово депортованих українських дітей для антиукраїнської пропаганди

[12], таким чином перетворюючи їх на важелі впливу проти власної Батьківщини.

Порушення прав дітей, зазначені у доповіді ООН «Вплив збройних конфліктів на дітей» 1996 року, включають право на життя, збереження сімейного оточення, здоров'я, особистий розвиток, піклування та захист.

Відновлення та захист порушених прав дітей вимагає ефективних заходів з боку національних та міжнародних інституцій. Умови воєнного стану вимагають негайного прийняття законодавчого регулювання для забезпечення захисту прав дітей, яке було б ефективним в цих умовах.

Правозахисні заходи для дітей в умовах воєнного стану включають захист від примусового військового призову, забезпечення безпечного доступу до освіти та медичної допомоги, надання психосоціальної підтримки та реабілітації для дітей, постраждалих від воєнних дій, а також покарання за злочини проти дітей, включаючи вербування та використання дітей в збройних конфліктах.

Сучасна реальність в Україні, пов'язана з воєнним станом та активними бойовими діями, вимагає нового підходу до захисту прав дітей, оскільки звичайні механізми, що діють у мирний час, недостатньо ефективні в цих умовах. Питання реального захисту прав дітей, які постраждали від російської агресії чи опинилися без піклування батьків, потребує негайного вирішення та вжиття конкретних заходів для їх захисту та допомоги.

Є міжнародні документи, які регламентують певні аспекти статусу дитини, в тому числі її перебування в сім'ї. Зокрема, Декларація соціальних і правових принципів захисту та благополуччя неповнолітніх у разі передачі або усиновлення неповнолітніх на національному та міжнародному рівнях передбачає гарантії прав дітей за сімейними обставинами. Стаття 2 Декларації містить справедливий аргумент про те, що «благополуччя дитини залежить від добробуту сім'ї». Це положення знайшло логічне продовження. Зокрема, чітко вказано: «Якщо батьки не піклуються про дитину або неналежно піклуються про неї, питання про виховання дитини родичами батьків дитини, передачу

дитини в іншу сім'ю не вирішується, якщо відповідна особа не доглядає за дитиною, то виникає питання про утримання чи усиновлення, а в разі потреби – про влаштування дитини до спеціальних установ» [13]. Важливим елементом теми нашого дослідження є Декларація про захист жінок і дітей в особливих обставинах і під час збройних конфліктів, метою якої є гарантування прав цивільного населення під час збройних конфліктів [14]. У документі визнається, що діти часто серйозно страждають внаслідок збройних конфліктів і пов'язаних з ними операцій. Хоча ці міжнародні норми були визнані країнами, проблема залишається невирішеною. За даними ЮНІСЕФ, понад 34 млн дітей живуть в умовах збройних конфліктів або надзвичайних ситуацій без необхідного захисту, у тому числі 6,6 млн в Ємені, 5,5 млн в Сирії та 4 млн в Демократичній Республіці Конго. В Україні мільйони дітей страждають від наслідків збройних конфліктів і потребують термінового захисту та гуманітарної допомоги, включно з доступом до базових людських потреб, безпечним середовищем навчання, якісною медичною допомогою та психосоціальною підтримкою. [15].

Таким чином, феномен воєнного стану має суттєвий вплив на правозахист дітей, створюючи нові виклики та перешкоди для забезпечення їхнього безпечного та благополучного життя. В умовах воєнного конфлікту діти є однією з найбільш вразливих категорій населення, тому важливо приділяти належну увагу захисту їхніх прав. Воєнні дії, переміщення населення, руйнування інфраструктури, психологічні травми — все це впливає на фізичне, емоційне та соціальне благополуччя дітей.

Необхідно приймати ефективні заходи для запобігання подібним ситуаціям та забезпечення безпеки і добробуту дітей. Це включає створення системи комплексної підтримки, яка охоплює фізичний захист, медичну допомогу, психологічну підтримку, доступ до освіти та базових соціальних послуг. Важливо забезпечити ефективну координацію між різними органами влади, міжнародними організаціями та інститутами громадянського суспільства для надання необхідної допомоги дітям у кризових умовах.

Особливу увагу слід приділити розвитку та вдосконаленню нормативно-правової бази, яка регулює захист прав дітей в умовах воєнного стану. Це включає впровадження нових законодавчих ініціатив, спрямованих на підвищення рівня захисту дітей, а також адаптацію існуючих законів до нових викликів і реалій. Підвищення прозорості та підзвітності органів влади, що займаються питаннями захисту дітей, є ключовим фактором для забезпечення їхньої ефективної роботи.

Міжнародна підтримка відіграє важливу роль у забезпеченні захисту прав дітей в умовах воєнного стану. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як UNICEF, дозволяє залучати додаткові ресурси, отримувати експертну допомогу та впроваджувати найкращі практики у сфері захисту дітей. Важливо продовжувати зміцнювати ці партнерства та активно використовувати міжнародний досвід для вдосконалення національної системи захисту прав дітей.

Не менш важливим аспектом є підвищення обізнаності суспільства про проблеми дітей в умовах воєнного стану та активне залучення громадян до їх вирішення. Інформаційні кампанії, освітні програми та інші ініціативи можуть сприяти формуванню розуміння та підтримки серед населення, а також залученню волонтерів до роботи з дітьми, які постраждали від війни.

Отже, захист прав дітей в умовах воєнного стану є комплексним завданням, яке вимагає злагодженої роботи всіх залучених сторін. Необхідно приймати ефективні заходи для запобігання порушенням прав дітей, забезпечення їхньої безпеки та добробуту, а також створення умов для їх повноцінного розвитку навіть у кризових ситуаціях. Тільки через комплексний підхід і активну взаємодію між державою, громадянським суспільством та міжнародними партнерами можна забезпечити належний захист і підтримку дітей, які опинилися в умовах воєнного стану.

1.3. Специфіка функціонування органу публічної влади в умовах воєнного стану

Умови воєнного конфлікту не лише породжують нові виклики для управління державою та її регіонами, але й вимагають вирішення ряду складних завдань. Для успішного подолання цих завдань важливо забезпечити ефективну співпрацю між органами влади, місцевим самоврядуванням та громадськими організаціями. Це дозволить вирішити інституційні проблеми, які уповільнюють адаптацію країни до воєнних умов та обмежують перспективи її економічного зростання після завершення конфлікту.

Поряд з цим, важливо звернути увагу на існуючі інституційні прогалини у законодавчому забезпеченні адміністративно-територіальних реформ. Крім того, необхідно враховувати індивідуальні мотивації деякої частини населення, які можуть впливати на ефективність управління в умовах воєнного конфлікту.

У сучасних умовах особливо важливо розробити нову стратегічну систему управління розвитком держави, її регіонів та громад, з урахуванням потреб воєнного часу. Для цього необхідно активно використовувати фінансові, соціальні та ринкові механізми, спрямовані на підвищення ефективності публічного управління. Важливо розглядати розробку нової стратегічної моделі планування як основний інструмент досягнення цієї мети.

Публічне адміністрування передбачає «функціонування універсального організаційно-правового механізму виявлення, узгодження і реалізації суспільних потреб та інтересів, формування прав та обов'язків учасників суспільних процесів та їх взаємовідносини в правовому полі» [16].

Публічне управління покликано здійснювати практичний, організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її упорядкування, збереження або перетворення [17, с. 63].

Закон України “Про правовий режим воєнного стану” визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування,

правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб [18].

Відповідно до частини першої статті 1 Закону “воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень”.

Стаття 9 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” визначає особливості здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану. Серед іншого, відповідно до частини другої цієї статті, органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України. Частина третя обумовлює звільнення від відповідальності “за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту”.

Частинами четвертою та п'ятою цієї статті сільському, селищному, міському голові територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), надано дискреційні повноваження приймати

одноосібно окремі рішення, що належать до повноважень інших органів.

Стаття 4 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” передбачає можливість утворення тимчасових державних органів – військових адміністрацій (обласних, районних, населених пунктів).

Підстави для утворення військової адміністрації населеного пункту встановлені частиною третьою статті 4 та частиною шостою статті 9 цього Закону:

1) якщо сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження. При цьому начальником військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) може бути призначений відповідний сільський, селищний, міський голова;

2) у разі наявності фактів порушення Конституції чи законів України сільським, селищним, міським головою відповідної територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії, під час реалізації додаткових повноважень, передбачених частинами четвертою і п'ятою статті 9 Закону виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Законом України “Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану” № 2259-IX від 12.05.2022 [19] було внесено ряд змін до законодавства, у тому числі щодо врегулювання особливостей здійснення повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, спрощення процедури прийняття кадрових рішень щодо посад в органах місцевого самоврядування, посад керівників суб'єктів комунального сектору економіки в умовах воєнного стану. Так, у разі утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) Верховна Рада України за поданням Президента України може прийняти рішення про те, що у період дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування начальник військової адміністрації, крім повноважень, віднесених до його компетенції Законом України “Про правовий режим воєнного стану”, здійснює

повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови. Таким чином, якщо рішення Верховної Ради України не прийнято, органи місцевого самоврядування можуть функціонувати паралельно з військовою адміністрацією населеного пункту. Однак, у разі прийняття парламентом такого рішення діяльність відповідних органів місцевого самоврядування територіальної громади призупиняється, при цьому достроково їх повноваження не припиняються, а їхня діяльність може бути поновлена до закінчення 30-денного строку з дня припинення чи скасування воєнного стану .

Отже, відповідно до законодавства, утворення військової адміністрації населеного пункту передбачає надання широкого кола повноважень, визначених статтями 10 та 15 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, такій військовій адміністрації та її начальнику. При цьому повноваження органу місцевого самоврядування не припиняються. Відповідно до пункту 3 частини першої статті 78 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, повноваження, зокрема, сільської, селищної, міської ради “можуть бути достроково припинені” у випадках, передбачених Законом України “Про правовий режим воєнного стану”; аналогічне положення щодо можливості дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови містить абзац другий частини другої статті 79 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”. Але залишається незрозумілим, які підстави, умови та суб’єкт прийняття відповідного рішення.

У Прикінцевих положеннях Закону України “Про правовий режим воєнного стану” визначено окремі особливості здійснення місцевого самоврядування у Донецькій та Луганській областях: у день набрання чинності актом Президента України про утворення військової адміністрації припиняються згідно із цим Законом повноваження місцевих рад, їх виконавчих органів (апаратів), посадових та службових осіб місцевого самоврядування, які працюють у цих органах, сільських, селищних, міських

голів, старост.

Ще одним викликом функціонування представницьких органів місцевого самоврядування є повноважність місцевих рад. Присутність на засіданнях місцевих рад, вочевидь, стає проблемою з огляду на міграцію, мобілізацію, полон, смерть депутатів місцевих рад. Відомі факти відмови від мандату після набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 69 “Про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України”²⁸, якою заборонено виїзд за кордон, серед інших категорій, депутатам місцевих рад.

Однією із причин відсутності депутатів сільських, селищних, міських рад на засідання відповідних рад є мобілізація. Згідно із Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 65 “Про загальну мобілізацію”²⁹ у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави, підтримання бойової і мобілізаційної готовності Збройних Сил України та інших військових формувань, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до частини другої статті 102, пунктів 1, 17, 20 частини першої статті 106 Конституції України прийнято рішення про оголошення та проведення загальної мобілізації. Указ набрав чинності після прийняття Верховною Радою України Закону України “Про затвердження Указу Президента України “Про загальну мобілізацію”.

Виходячи зі змісту статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови не є у списку категорій осіб, що не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. Частина друга статті 33 Закону України “Про статус депутатів місцевих рад” допускає можливість мобілізації депутатів місцевих рад (“Якщо на день закінчення повноважень депутат місцевої ради проходив військову службу у зв'язку з призовом на строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий

період або військову службу за контрактом під час дії особливого періоду, гарантії, передбачені цією статтею, надаються після його звільнення з військової служби”). При цьому цим Законом не передбачено дострокове припинення повноважень депутатів місцевих рад з підстав мобілізації. Таким чином, депутат місцевої ради, якщо він мобілізований, має виконувати покладені на нього законом повноваження, проте у який спосіб – закон не встановлює.

Таким чином, захист прав дітей в умовах війни є однією з ключових функцій публічного управління, оскільки держава зобов'язана забезпечити безпеку і благополуччя найвразливіших верств населення. Військові конфлікти створюють додаткові загрози для дітей, такі як насильство, відсутність доступу до освіти, медичної допомоги та нормального харчування. Публічне управління повинно діяти через ефективні системи моніторингу, координації та надання допомоги, забезпечуючи права дітей відповідно до національних та міжнародних стандартів.

Введення воєнного стану впливає на всі сфери життя, зокрема й на правозахист дітей. Воєнний стан може тимчасово обмежувати деякі права, але не повинен ставити під загрозу основні права дитини на життя, безпеку, освіту та медичну допомогу. Правова система та органи публічної влади повинні знаходити баланс між потребами національної безпеки та обов'язком забезпечити захист прав дітей, які залишаються пріоритетом у міжнародних угодах і конвенціях.

Органи публічної влади в умовах воєнного стану працюють в умовах підвищеного навантаження, часто за умов обмежених ресурсів та інформаційної блокади. У таких обставинах ключовими завданнями стають забезпечення оперативної реакції на загрози, координація між різними відомствами та міжнародними організаціями, а також надання допомоги дітям, які постраждали від воєнних дій. Особлива увага має приділятися евакуації, реабілітації та захисту дітей, які втратили батьків або залишились без опіки, з метою мінімізації наслідків війни для їхнього розвитку та здоров'я.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Нормативно-правові засади захисту прав дітей в Україні

Захист прав дітей під час війни є однією з найбільш актуальних та важливих проблем в Україні, оскільки саме війна стала причиною порушень всіх їхніх прав. У багатьох випадках це означає втрату домівки, батьків або рідних, а також нанесення фізичних, психологічних та емоційних травм. Діти також стають жертвами сексуального насильства та змушені переселятися до країн-агресорів.

На сьогоднішній день, українське законодавство регулює відносини, пов'язані із захистом прав дітей, на основі Закону України «Про охорону дитинства». Згідно із статтею 30-1 цього закону, держава зобов'язана забезпечити захист дітей, які перебувають у зоні військових дій, а також дітей, які постраждали внаслідок військових дій. Це включає надання допомоги у поверненні дітей, які були незаконно вивезені за кордон, а також у їхній реабілітації у сфері охорони здоров'я та соціальній реінтеграції.

Крім того, право на захист дітей під час війни забезпечується статтями 38 та 39 Конвенції ООН про права дитини. Зокрема, стаття 39 передбачає, що держави-учасниці зобов'язані сприяти фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дітей, які є жертвами війни.

Основою міжнародного захисту прав дитини стала Конвенція ООН про права дитини, ухвалена 20 листопада 1989 р. та ратифікована Верховною Радою України 27 лютого 1991 р. [1]. Відповідно до Конвенції діти як самостійні суб'єкти права повинні виховуватися в «дусі миру, гідності, толерантності, свободи, рівності та солідарності» і повинні адаптуватися до самостійного життя в суспільстві. Вона стала першим міжнародним документом, який найширше закріпив економічні, соціальні, культурні, громадянські та політичні права дітей. На відміну від декларацій 1924 і 1959

років, Конвенція встановлювала чіткі правові норми, які повинні були виконувати всі країни, що її ратифікували [2].

Держави-учасниці, в тому числі і наша країна, кожні п'ять років звітують перед Комітетом ООН з прав дитини про роботу, яку вони провели для забезпечення захисту прав дитини, з якими труднощами вони зіткнулися під час реалізації положень Конвенції, обговорюють вирішення проблем. На основі наданої інформації Комітет з прав дитини проводить експертну оцінку та готує рекомендації для кожної держави, зосереджуючись на пріоритетних проблемах та шляхах вирішення. Варто зазначити, що ці доповіді були проведені на спеціальній міжнародній конференції, до якої увійшли міжнародна спільнота експертів, міжнародні та національні організації із захисту прав дитини. [3].

Так у Статті 1 Закону про охорону дитинства в Україні дається визначення таких понять, як:

□ охорона дитинства - система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав;

□ дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, - дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні;

□ діти, позбавлені батьківського піклування, - діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з

відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовились батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України або в районах проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та безпритульні діти;

Крім того, Стаття 30-1 про «Захист дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів» визначає, що:

Держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон. У разі якщо вік особи не визначений і є підстави вважати, що ця особа є дитиною, їй надається захист, передбачений цією статтею, до встановлення віку.

Усі дії держави стосовно захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, здійснюються відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

Відповідно до цієї статті підкреслюється зобов'язання держави щодо захисту дітей, які опинилися в зоні воєнних дій або постраждали внаслідок збройних конфліктів. Держава має забезпечити безпеку таких дітей, організувати догляд за ними, сприяти возз'єднанню з родиною, а також здійснювати розшук і повернення дітей, незаконно вивезених за кордон. Крім того, держава повинна діяти відповідно до норм міжнародного гуманітарного

права, гарантуючи захист прав дітей, навіть якщо їхній вік ще не встановлений, але є підстави вважати, що вони є неповнолітніми.

Також Стаття 31 цього закону про Захист дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту наголошує, що Держава через уповноважені органи вживає необхідних заходів щодо забезпечення захисту дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту на території України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції) сприяє розшуку батьків або інших законних представників дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлучених із сім'ями, влаштуванню таких дітей у відповідні дитячі заклади або сім'ї. (Частина друга статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#))

Органи опіки та піклування вживають заходів щодо тимчасового влаштування у відповідні дитячі заклади або сім'ї дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлучених із сім'ями, встановлення опіки чи піклування над такими дітьми, сприяють дітям-біженцям та дітям, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлученим із сім'ями, у реалізації їхніх прав.

У цій статті наголошується на важливості державного захисту дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту на території України. Держава через уповноважені органи зобов'язана забезпечувати їхній захист, включаючи сприяння у розшуку їхніх батьків або законних представників, а також тимчасове влаштування таких дітей у відповідні заклади чи сім'ї. Органи опіки та піклування грають ключову роль у забезпеченні реалізації прав дітей-біженців, створюючи необхідні умови для їхнього захисту та підтримки.

Відповідно до Статті 32 «Захист дитини від незаконного переміщення» - держава вживає заходів для недопущення незаконного переміщення, вивезення та неповернення дітей з-за кордону, їх викрадення, торгівлі дітьми.

Держава вживає всіх необхідних та можливих заходів для розшуку та повернення в Україну дітей, які були незаконно вивезені за кордон, у тому числі у зв'язку з обставинами, пов'язаними з воєнними діями і збройними конфліктами.

Жахливим видом злочинів, скоєних російськими військовими проти українських цивільних осіб, у тому числі дітей, є злочини сексуального насильства. Сексуальне насильство належить до воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Стаття 3, спільна для чотирьох Женевських конвенцій, вимагає гуманного поводження з усіма цивільними особами, зокрема дітьми, забороняючи зґвалтування та сексуальне насильство. Стаття 77 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій передбачає, що діти користуються особливою повагою, і їм забезпечується захист від будь-якого роду непристойних посягань. Дана норма має звичаєвий характер. Зґвалтування, сексуальне насильство та експлуатація дітей заборонені низкою міжнародних та регіональних договорів. Більше того, Міжнародний кримінальний трибунал щодо колишньої Югославії адаптував підхід, згідно з яким зґвалтування визнано також катуванням та категорично заборонено.

Сексуальне та гендерно обумовлене насильство може бути кваліфіковане як воєнний злочин (стаття 8 (2) (b) (xxii)), злочин проти людяності (стаття 7 (1) (g)) та геноцид (стаття 6 (b)), за які винні особи мають нести індивідуальну кримінальну відповідальність за міжнародним правом.

Незалежна міжнародна комісія ООН з розслідування порушень в Україні встановила, що сексуальне насильство, рівнозначне тортурам, та погрози застосування такого насильства були суттєвими аспектами катувань, застосованих російською владою. Експерти також підкреслили, що членів сім'ї, зокрема дітей, іноді змушували бути свідками цих злочинів, що співмірно тортурам.

У зв'язку з цим, захист прав дітей під час війни є важливою місією, яка повинна бути реалізована не лише на міжнародному та національному рівнях, але й на рівні сімей, через системну роботу та взаємодію всіх зацікавлених

сторін, щоб забезпечити безпеку та добробут майбутніх поколінь. Ця місія вимагає не лише політичної волі, але й активної участі громадянського суспільства, волонтерів, освітніх та медичних установ, а також бізнесу.

2.2. Виклики та досягнення правозахисту дітей в діяльності органів публічної влади України в умовах воєнного стану

У сучасних умовах воєнного стану особливо важливо оптимізувати процеси державного управління та управління регіонами. Воєнні дії ставлять нові виклики перед системою публічного управління в Україні, вимагаючи швидкої адаптації до змінюваних умов і нових реалій. Для цього потрібно забезпечити ефективну взаємодію між органами державної влади, місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства. Лише об'єднаними зусиллями можна подолати існуючі інституційні проблеми, які перешкоджають адаптації країни до умов воєнного стану та обмежують перспективи її економічного розвитку у післявоєнний період.

Серед таких проблем є інституційні прогалини в нормативно-правовому забезпеченні адміністративно-територіальної реформи. Ця реформа є важливою для створення ефективної та прозорої системи управління на місцях, яка здатна оперативно реагувати на виклики воєнного часу. Оптимізація законодавчої бази, яка регулює адміністративно-територіальний устрій, є критично важливою для забезпечення стабільного функціонування місцевих органів влади та їх здатності надавати необхідні послуги населенню.

В сучасних умовах критично важливо формувати в Україні нову систему стратегічного управління розвитком держави, її регіонів та громад з урахуванням актуальних потреб воєнного часу. Це передбачає розробку і впровадження комплексних стратегій, які враховують як короткострокові, так і довгострокові потреби та виклики.

Основними механізмами розвитку публічного управління, спрямованими на підвищення його ефективності, є впровадження нової моделі

стратегування та ефективних інструментів стратегічного планування. Ці механізми включають фінансові, соціальні та ринкові інструменти, які забезпечують стійкий розвиток і адаптацію до нових викликів.

В умовах воєнного стану в Україні виклики, пов'язані з правозахистом дітей, стають ще більш актуальними і складними. Органи публічної влади стикаються з численними перешкодами, але також досягають важливих успіхів у цій сфері. Військові дії створюють загрозу фізичній безпеці дітей, особливо в регіонах, близьких до лінії фронту. Важко забезпечити їм захист від обстрілів, мін та інших військових ризиків. Внаслідок бойових дій багато сімей вимушені залишати свої домівки, що призводить до збільшення числа внутрішньо переміщених осіб і біженців. Це створює проблеми з доступом до освіти, медичної допомоги та інших основних послуг. Діти, які пережили військові дії або були змушені залишити свої домівки, часто страждають від психологічного стресу, травм та інших проблем ментального здоров'я. Військові дії часто призводять до зруйнування або закриття шкіл, що ускладнює доступ до освіти і ставить під загрозу майбутнє покоління. Багато сімей стикаються з фінансовими проблемами через втрату роботи або знищення майна, що може призводити до погіршення умов життя дітей.

Однак, попри ці виклики, досягаються важливі успіхи. Органи влади та міжнародні організації активно працюють над забезпеченням тимчасового житла, харчування і медичної допомоги для внутрішньо переміщених дітей та їх сімей. Створено багато програм і ініціатив, спрямованих на надання психологічної допомоги дітям, які постраждали від війни. Працюють гарячі лінії, консультативні центри та мобільні команди психологів. Впроваджуються програми дистанційного навчання та мобільні школи, які дозволяють дітям продовжувати освіту навіть в умовах війни. Також забезпечується доступ до навчальних матеріалів і підручників. Україна отримує значну підтримку від міжнародних організацій, таких як UNICEF, які допомагають в реалізації програм захисту дітей, надають гуманітарну допомогу та підтримують освітні ініціативи. Проводиться активна робота над

вдосконаленням законодавства, спрямованого на захист прав дітей в умовах воєнного стану, а також на адаптацію існуючих законів до нових викликів.

Органи публічної влади України в умовах воєнного стану стикаються з численними викликами у сфері правозахисту дітей, проте досягають вагомих успіхів завдяки комплексному підходу, міжнародній підтримці та активній роботі з громадами. Попри всі труднощі, забезпечення безпеки та благополуччя дітей залишається пріоритетом для держави. Комплексний підхід до управління, що включає фінансові, соціальні та ринкові інструменти, дозволяє забезпечити ефективне реагування на виклики воєнного часу, а також створює основу для стійкого економічного розвитку у післявоєнний період.

2.3. Роль міжнародних та громадських організацій в захисті прав дітей в умовах воєнного стану

Міжнародні та громадські організації грають критичну роль у захисті прав дітей в умовах воєнного стану. Вони виконують широкий спектр функцій і дій для забезпечення безпеки, захисту та благополуччя дітей, які опинилися в середині конфлікту.

Згідно до ч.3 ст. 1 Закону України про Громадські об'єднання, громадська організація - це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи [27]. До основних ознак громадських організацій традиційно відносять незалежність від урядових органів; добровільність об'єднання членів; відсутність прибутку; організаційна єдність; самоврядування [28]. Проектом закону планується реалізувати такі питання: установлення єдиної організаційно-правової форми для громадських організацій; детальне врегулювання процедури проведення засідань вищого керівного органу громадської організації та документального оформлення прийнятих ним рішень; запровадження можливості здійснення громадською організацією своєї діяльності на підставі модельного статуту; скасування процедури підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання

[29]. Отже громадські організації здібні вирішувати питання стосовно надання не тільки послуг, але і допомоги в різних галузях суспільства. З цього приводу Н.Ф. Ментух та Г.А. Різник у своїй роботі зазначають, що присутність великої кількості соціальних проблем, які вирішуватися повинні на місцях, зумовлює пошук нових інструментів та нових ресурсів. Із огляду на це залучення громадських організацій для формування й реалізації соціальної політики стає одним із перспективних напрямків. Ними зазначається що на сучасному етапі громадські організації перебирають на себе більший об'єм завдань, в першу чергу у соціальній сфері, котрі ще нещодавно виконували лише державні інституції. Напрямки їх розвитку показують те, що, в порівнянні з державними установами, вони спроможні надавати всі суспільні послуги набагато якісніше, використовувати матеріальні й інші ресурси суспільства набагато ефективніше [30].

По-перше, ці організації проводять моніторингові місії, щоб документувати будь-які порушення прав дітей, такі як вербування дітей до збройних сил, вбивства, тортури, сексуальне насильство та захоплення дитячих об'єктів. Ця інформація є критичною для розуміння масштабів проблем та розробки заходів для їх запобігання та реагування.

По-друге, міжнародні та громадські організації забезпечують гуманітарну допомогу, яка включає в себе медичну допомогу, харчування, притулок та освіту. Ця допомога допомагає забезпечити базові потреби дітей і їхніх сімей у найбільш вразливих областях.

По-третє, ці організації займаються соціальною реінтеграцією дітей, які втратили батьків або стали біженцями внаслідок конфлікту. Вони створюють програми психологічної підтримки, розвитку навичок та освітні ініціативи, щоб допомогти дітям знову знайти своє місце в суспільстві.

Крім того, ці організації відіграють ключову роль у просвітництві та адвокації, щоб підвищити свідомість про права дітей у воєнних конфліктах та сприяти розробці політик та законодавства, спрямованих на їх захист.

Окремим питанням, яке потребує термінового втручання міжнародних та громадських організацій, пошуку шляхів вирішення є примусова депортація українських дітей російськими військовими в Росію. У Росії за різними даними перебуває понад 250 тисяч дітей, яких вивезли під виглядом «евакуації». Відповідно до Конвенції про захист цивільного населення під час війни забороняється, незалежно від мотивів, здійснювати примусове індивідуальне чи масове переселення або депортацію осіб на територію окупаційної держави або на територію будь-якої іншої держави, незалежно від того, окупована вона чи ні. [8] Але на практиці, в умовах активних бойових дій країна агресор ігнорує вимоги міжнародного 46 гуманітарного права, спрощує процедуру всиновлення та президент Росії навіть підписав указ про спрощений порядок надання російського громадянства дітям сиротам з України й територій, контрольованих незаконними угрупованнями на окупованих частинах Донецької та Луганської області, дітям, позбавленим батьківської опіки, що також є діями в напрямку спрощення всиновлення українських дітей, оскільки раніше законодавство Росії забороняло всиновлення дітей без російського громадянства [7]. Згідно з Римським статутом, насильницька передача дітей з однієї людської групи до іншої є одним з елементів злочин геноциду. Окрім того, всиновлення дітей без згоди родичів заборонено не тільки нормами Міжнародного гуманітарного права, а ще Конвенцією про права дитини.

Гуманітарна допомога та захист дитини в умовах військової агресії вимагають спільних зусиль гуманітарних організацій, міжнародних спільнот та громадськості. У військових конфліктах діти є особливо вразливою групою, і їх права та добробут повинні бути захищені та забезпечені належним чином. Роль гуманітарних організацій полягає у наданні невідкладної гуманітарної допомоги дітям, які потерпають від військової агресії. Це може включати медичну допомогу, харчування, водопостачання, притулок, освіту та психологічну підтримку. Гуманітарні організації також виконують важливу роль у нагляді за дотриманням прав дитини, запобігають вербуванню дітей до

військових сил або груп, і допомагають звільнити дітей, які були залучені до воєнних дій. [26].

На міжнародному рівні необхідно продовжувати співпрацю з організаціями, такими як ООН, UNICEF та Червоний Хрест, які мають досвід та ресурси для надання допомоги в кризових ситуаціях. Важливо забезпечувати відповідність національного законодавства міжнародним стандартам захисту прав дітей та активно впроваджувати рекомендації міжнародних експертів.

Враховуючи вищезазначене, належить акцентувати на важливості співпраці із міжнародними правозахисними організаціями для розробки ефективного механізму повернення українських дітей на територію України. Цей процес вимагає не лише внутрішніх заходів, а й активної участі міжнародного співтовариства з метою забезпечення найкращих інтересів дітей та їхнього повернення до родинного середовища.

Міжнародні правозахисні організації можуть виконувати ключову роль у визначенні стандартів та процедур для повернення дітей, які перебувають за кордоном, зокрема в умовах кризових ситуацій або конфліктів. Вони можуть сприяти розробці чітких і прозорих критеріїв, що враховують найвищий стандарт захисту прав дитини, а також сприяти встановленню механізмів для швидкого та безпечного повернення дітей на їхню рідну територію.

Крім того, міжнародні партнери можуть допомагати в узгодженні спільних дій між країнами та виробленні договірних механізмів для ефективної роботи в умовах, коли питання повернення дітей стає важливим елементом міжнародних відносин.

Залучення міжнародних правозахисних організацій також може включати підтримку впровадження програм реінтеграції для дітей, які повертаються, щоб забезпечити їхній плавний перехід у рідне середовище та забезпечити психосоціальну підтримку.

2.4. Іноземний досвід захисту прав дітей під час воєнного стану

Захист прав дітей під час воєнних конфліктів є однією з найважливіших проблем сучасного міжнародного права та гуманітарного права. Воєнні дії завдають дітям непоправної шкоди, ставлять під загрозу їх фізичне та психічне здоров'я, порушують права на освіту, медичну допомогу та безпеку. Різні країни світу, стикаючись з такими викликами, розробили та впровадили власні механізми захисту дітей в умовах війни. Іноземний досвід у цій сфері дозволяє проаналізувати ефективність правових стратегій, програм соціальної допомоги та міжнародної співпраці, що спрямовані на мінімізацію негативних наслідків для дітей у кризових ситуаціях. Дослідження міжнародних підходів та їх адаптація в національне законодавство України може суттєво покращити систему захисту прав дітей в умовах воєнного стану, забезпечивши їм належну підтримку та допомогу в цей надзвичайно складний період. Досвід закордонних країн показує, що основними викликами, з якими стикаються країни під час воєнних дій на своїй території, є: руйнування усталених механізмів управління державою, різка зміна структури економіки, втрата значної частини бюджетних надходжень, загострення соціальних і демографічних проблем, посилення бідності, інфляція, а також зниження інвестиційної активності бізнесу. [20]

Так, Грузія, яка у 2008 р., так само як і Україна зараз, стикнулася з військовим вторгненням росіян, постала перед необхідністю відшкодування завданих війною збитків місцевій інфраструктурі, потребою забезпечувати харчуванням та житлом велику кількість людей, що були змушені покинути свої домівки під час військових дій, а також посиленням тиску на уряд з боку опозиції та значної частини населення [21].

Хорватію, війна 1991–1995 років змусила відмовитися від субсидування низки дотаційних з часів соціалізму галузей, які в умовах ринкової економіки мали збанкрутувати ще у 1980-х роках (наприклад, суднобудування). Крім того, країна була змушена прискорено проводити ліберальні реформа, зокрема дерегулювати ціноутворення та зняти частину обмежень у торгівлі [22].

Ізраїль, для якого війна 50-х років минулого століття, так само як і для

Хорватії та України, фактично стала війною за незалежність, основну увагу приділив впровадженню «нової економічної політики». Так, з 1952 р. в країні було скасовано розподільну систему та держрегулювання цін. Одночасно країна започаткувала реалізацію низки великих інфраструктурних проєктів, включаючи будівництво нових підприємств у сфері енергетики, Національного ізраїльського водопроводу, розвиток портів тощо. Значні інвестиції держави йшли в аграрний сектор та легку промисловість. Протягом наступного десятиліття приділялася першочергова увага розвитку військово-промислового комплексу. Як наслідок, Ізраїль одним зі світових лідерів у сфері військової промисловості, яка перетворилася на головного роботодавця країни. До того ж експорт озброєння став важливим джерелом бюджету Ізраїлю [23].

З погляду вдосконалення системи публічного управління в умовах воєнного стану та на повоєнному етапі розвитку цікавим є також досвід різних держав світу щодо налагодження мобілізаційних механізмів забезпечення життєдіяльності держави в умовах війни. У цьому контексті доволі показовим є досвід того ж Ізраїлю, а також Швейцарії. Наприклад, в Ізраїлі за рахунок мобілізаційного резерву, до якого належать усі колишні військовослужбовці (а на військову службу в країні призиваються всі здорові чоловіки у віці 18–29 років та незаміжні жінки, придатні за станом здоров'я, у віці 18–24 роки), армія з 200 тис. військовослужбовців може зрости до 800 тис. добре підготовлених вояків за доволі короткий термін [25, с. 36–37].

Досвід захисту прав дітей під час воєнних конфліктів у різних країнах світу надає важливі уроки для України в сучасних умовах. Війна завжди стає серйозним викликом для національних систем захисту прав, зокрема дітей, які є найбільш вразливою категорією населення. Країни, що пройшли через подібні випробування, такі як Грузія, Хорватія, Ізраїль та інші, розробили свої стратегії та механізми захисту дітей під час війни, які можуть слугувати основою для вдосконалення української системи правозахисту.

Військовий конфлікт в Україні поставив нові завдання перед

державними органами, спричинивши потребу в терміновому перегляді існуючих підходів до забезпечення прав дітей. Як показує досвід Грузії, швидка організація допомоги дітям, які постраждали від війни, має критичне значення для зменшення негативних наслідків. Хорватський приклад доводить важливість відновлення інфраструктури та впровадження економічних реформ, що може стати ключем до довгострокового забезпечення благополуччя дітей.

Ізраїльський досвід мобілізації ресурсів і формування національної системи безпеки також є показовим для України, адже ефективна мобілізація і захист дітей у кризових ситуаціях можуть стати вирішальними для збереження життя і здоров'я майбутніх поколінь. Як і в багатьох інших країнах, які стикалися з військовими загрозами, важливу роль відіграє міжнародна підтримка та інтеграція найкращих практик до національного законодавства.

Отже, вивчення і адаптація іноземного досвіду захисту прав дітей в умовах війни є необхідними для подальшого зміцнення правової системи України та забезпечення ефективного захисту дітей у контексті сучасних викликів, спричинених військовим конфліктом. У другому розділі було проведено комплексне дослідження правових, інституційних та практичних аспектів захисту прав дітей в умовах воєнного стану. Відповідно до поставлених завдань, було детально вивчено міжнародні та національні нормативно-правові акти, що регулюють захист прав дітей. Зокрема, проаналізовано положення Конвенції ООН про права дитини, Закону України "Про охорону дитинства", та інші ключові нормативні документи, які формують правову основу захисту дітей під час війни.

Досліджено діяльність органів публічної влади України в умовах воєнного стану, виявлено основні виклики та досягнення у сфері правозахисту дітей. Встановлено, що попри складні умови, державні органи адаптують свою роботу до нових реалій, впроваджуючи інноваційні механізми захисту прав дітей та забезпечуючи їх базові потреби.

Особливу увагу приділено вивченню ролі міжнародних та громадських організацій у захисті прав дітей. Проаналізовано їх внесок у надання гуманітарної допомоги, проведення моніторингових місій, забезпечення психологічної підтримки та соціальної реінтеграції постраждалих дітей. Підкреслено важливість міжнародної співпраці у вирішенні проблеми примусової депортації українських дітей та необхідність розробки ефективних механізмів їх повернення.

Розглянуто іноземний досвід захисту прав дітей під час воєнних конфліктів на прикладі таких країн як Грузія та Хорватія, що дозволило виявити спільні проблеми та можливі шляхи їх вирішення.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1 Стратегії захисту прав дітей в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану в Україні захист прав дітей є одним із найважливіших завдань публічного управління. Стратегії захисту мають бути адаптовані до викликів, спричинених конфліктом, та забезпечувати комплексний підхід до захисту найвразливіших груп. Однією з ключових стратегій є правовий захист, що включає внесення змін до законодавства для забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану. Це також передбачає створення спеціалізованих правових центрів для надання допомоги дітям та їхнім сім'ям, а також юридичної підтримки у вирішенні проблем, пов'язаних із переселенням, втратами та іншими наслідками війни.

Соціальна підтримка є ще однією важливою стратегією, яка передбачає впровадження програм допомоги дітям, що втратили батьків, зазнали поранень або стали внутрішньо переміщеними особами. Це включає фінансову допомогу, забезпечення житлом, харчуванням, одягом та іншими базовими потребами. Особлива увага приділяється створенню центрів психологічної допомоги та реабілітації для дітей, які пережили травми, а також підготовці психологів і соціальних працівників для роботи з дітьми, які постраждали від війни.

Забезпечення безпеки в школах і дитячих садках є пріоритетом у сфері освіти. Важливо створити безпечні умови, що включають фізичний захист, психологічну підтримку та доступ до якісної освіти, а також впровадити програми з мінної безпеки та навчання основам першої допомоги. Для дітей, які проживають у зонах бойових дій або де школи зруйновані, розробляються і впроваджуються дистанційні освітні програми.

Охорона здоров'я дітей в умовах воєнного стану також потребує особливої уваги. Це включає забезпечення доступу до медичних послуг,

включаючи екстрену медичну допомогу та спеціалізовану допомогу для дітей з інвалідністю, а також проведення планової вакцинації та профілактичних медичних оглядів для запобігання спалахам інфекційних захворювань.

Моніторинг та звітність мають важливе значення для ефективного захисту прав дітей. Необхідно встановити механізми моніторингу порушень прав дітей, включаючи створення реєстрів загиблих, поранених та тих, хто потребує особливої допомоги. Публічні органи повинні регулярно звітувати про стан захисту прав дітей, виконання стратегій та програм, а також про витрати, пов'язані з цими заходами.

Розробка довгострокових стратегій відновлення після завершення воєнних дій включає планування реабілітації дітей, що передбачає освіту, психосоціальну підтримку та інтеграцію дітей у суспільство, а також відновлення шкіл, лікарень та інших дитячих закладів, що були зруйновані або пошкоджені під час конфлікту.

У цьому контексті виникає питання щодо створення тимчасових контрольних комісій з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану. Ці комісії є важливим інструментом публічного управління, особливо в умовах кризових ситуацій, таких як воєнний стан. Їх створення дозволяє оперативно реагувати на виклики, забезпечувати належний контроль та моніторинг за виконанням державних і регіональних програм, зокрема у сфері захисту прав дітей.

Комісії мають можливість залучати різні зацікавлені сторони, включаючи органи державної влади, громадські організації та міжнародних партнерів, для забезпечення всебічного захисту найвразливіших груп населення. Вони також сприяють підвищенню прозорості і підзвітності влади, що є критично важливим для довіри населення в умовах воєнного конфлікту.

Згідно цього, пропонуємо створити таку комісію на рівні Харківської обласної ради, оскільки саме обласна рада, відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", має необхідні повноваження та ресурси для координації діяльності на регіональному рівні. Створення комісії саме в

структурі обласної ради є найбільш доцільним, адже це дозволить забезпечити системний підхід до вирішення проблем у масштабах всієї області, ефективно координувати дії з органами місцевого самоврядування нижчого рівня, оперативно взаємодіяти з військово-цивільними адміністраціями та залучати необхідні ресурси в межах обласного бюджету. Така комісія зможе забезпечити ефективний моніторинг ситуації та координацію заходів, спрямованих на захист прав дітей, що постраждали від військових дій, та впровадження стратегій захисту на регіональному рівні, оскільки Харківська область є такою, яка постійно потерпає від військових нападів Російської Федерації, від яких страждають діти.

Комісію доцільно створити в складі Харківської міської ради в статусі тимчасової контрольної комісії та із назвою «з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану на території Харківської області». Для забезпечення юридичного оформлення її роботи обласна рада повинна прийняти окреме Положення щодо її діяльності.

Ця комісія повинна бути створена відповідно до статей 43, 44, 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статті 66 Регламенту Харківської обласної ради, з метою здійснення контролю та моніторингу за дотриманням та забезпеченням прав дітей в умовах воєнного стану на території Харківської області. У разі потреби до роботи Комісії можуть залучатися інші депутати обласної ради, працівники виконавчого апарату обласної ради, а також представники правоохоронних та контролюючих органів, громадськості, спеціалісти, експерти, фахівці структурних підрозділів Харківської обласної державної адміністрації та інші особи (за згодою).

Комісії доцільно доручити та визначити її основними завданнями, у межах повноважень, передбачених чинним законодавством України, наступні функції:

- вивчення стану дотримання та забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану на території Харківської області, зокрема, виявлення та обліку всіх дітей, що залишилися без батьківського піклування;

- моніторинг заходів з проведення евакуації дітей та сімей з дітьми, забезпечення належних умов для їх проживання за місцем переміщення;
- моніторинг стану реалізації прав дітей на сімейне виховання та усиновлення в громадах Харківської області та в цілому по регіону;
- моніторинг випадків проявів насильства щодо дітей за час воєнного стану у Харківській області;
- вивчення ефективності заходів щодо підтримки та розвитку сімейних форм виховання в Харківській області;
- вивчення стану координації та контролю обласною військовою адміністрацією за діяльністю у сфері захисту прав дітей з боку структурних підрозділів соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я, служби у справах дітей;
- моніторинг дотримання соціальних стандартів та прав дітей в установах та закладах Харківської області;
- вивчення питання щодо наявності в громадах соціальних та інших послуг сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема з інвалідністю, які впроваджені та надаються з метою реформування системи закладів інституційного догляду і виховання дітей;
- аналіз дотримання статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». Щодо забезпечення штатної чисельності служб у справах дітей в громадах;
- вивчення ефективності діяльності обласних закладів для дітей (системи соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, служби у справах дітей) та стан забезпечення їх функціонування в умовах евакуації на території інших регіонів України;
- моніторинг стану забезпечення потреб дітей, евакуйованих у інші регіони України та за кордон, стану фінансування переміщених закладів;
- вивчення практики влаштування дітей, що залишилися без батьківського піклування, що склалася у регіоні в умовах воєнного стану;

- вивчення реальних обставин, за якими не працює відділення для батьків з дітьми КЗ Харківський обласний Центр соціальної підтримки дітей та сімей «Гармонія» Харківської обласної ради та не функціонує КЗ Харківський обласний Центр соціальної підтримки дітей та сімей «Надія» в умовах евакуації на території Чернівецької області;

- забезпечити проведення оцінки потреб кожної дитини, яка отримує догляд і виховання в будинках дитини, дитячих будинках-інтернатах та інших закладах інституційного догляду регіону;

- вивчення та аналіз інформації щодо умов проживання сімей з дітьми, які опинились у складних життєвих обставинах внаслідок воєнних дій, які проживають або перемістились із зони активних бойових дій, деокупованих територій, розміщені в містах компактного поселення, в тому числі стану складання актів оцінок сімей зазначеної категорії надавачами соціальних послуг;

- пропозиції щодо необхідності розробки та вдосконалення обласних програм соціального захисту, захисту прав дітей, охорони здоров'я, освіти, економічного розвитку в сфері охорони дитинства;

- вивчення питань щодо стану фінансування видатків на заходи з підтримки сім'ї, дітей та їх соціального захисту, оздоровлення та відпочинку дітей, утримання підпорядкованих установ та закладів соціального захисту дітей під час дії правового режиму воєнного стану;

- ініціювання, проведення та участь у громадських обговореннях, присвячених питанням захисту прав дітей у регіоні;

- перевірка наявності локальних протоколів та іншої медичної документації щодо надання педіатричної паліативної допомоги. Моніторинг їх використання;

- здійснення моніторингу фізичної та економічної доступності лікарських засобів та виробів медичного призначення для паліативних хворих;

- ідентифікація категорій дитячого населення для отримання паліативної педіатричної допомоги;

- забезпечення доступу дітей, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами, до освіти в умовах дії правового режиму воєнного стану;

- моніторинг та контроль за забезпеченням належних умов для гарантування безпеки, охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності;

- контроль за фінансуванням витрат обласного бюджету на дітей-сиріт та дітей, позбавлених піклування, а також осіб із їх числа у сім'ях опікунів, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу;

- моніторинг та контроль за вирішенням питань щодо забезпечення прав дітей, встановлення опіки і піклування, створення інших передбачених законодавством умов для виховання дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів дітей; організацією безкоштовного харчування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних і інклюзивних класах, та учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям";

- контроль за діяльністю органів і служб у справах дітей, спеціальних установ і закладів соціального захисту для дітей у межах компетенції.

Терміном діяльності Комісії повинно бути визначено весь час виконання покладених на неї завдань. Звіти Комісії про виконану роботу заслуховується на пленарному засіданні сесії обласної ради у строк не пізніше шістьох місяців із дня її утворення. Матеріально-технічне, інформаційне та організаційне забезпечення роботи Комісії повинно бути покладене на апарат Харківської обласної ради.

За результатами роботи Комісії вона повинна надати до обласної ради звіт із відповідними висновками та рекомендаціями. За результатами обговорення роботи Комісії та наданого звіту обласною радою буде прийнято рішення щодо завершення роботи Комісії або подовження термінів її функціонування та подання звіту. Повноваження Комісії припиняться з дня прийняття обласною радою остаточного рішення щодо результатів її роботи.

Органам місцевого самоврядування, місцевим державним адміністраціям, установам, підприємствам незалежно від форм власності, а також службовим особам цих органів, фізичним особам – підприємцям, громадським організаціям у межах повноважень, встановлених чинним законодавством, та у встановленому порядку варто рекомендувати сприяти роботі Комісії й надавати інформацію, відомості та документи, необхідні для виконання покладених на Комісію завдань. Таке рішення обласної ради буде обов'язковим до виконання на території області згідно зі статтею 144 Конституції України. Контроль за виконанням рішення повинен бути покладеним на постійну комісію обласної ради з питань соціальної політики, співпраці з інститутами громадянського суспільства соціального спрямування та у справах учасників АТО/ООС.

Таким чином, тимчасові контрольні комісії зможуть виступити ефективним механізмом управління, що дозволяє не лише реагувати на поточні проблеми, але й розробляти довгострокові стратегії з метою забезпечення стабільності та безпеки в регіоні. Їх діяльність повинна бути підкріплена чітко розробленими положеннями, які регламентують порядок роботи, завдання та повноваження, що забезпечить їх ефективність і дієвість.

Крім того, на рівні сімей важливо підвищувати обізнаність батьків щодо прав дітей та методів їх захисту в умовах війни. Сім'ї повинні мати доступ до інформації про наявні ресурси та програми підтримки, а також можливість отримати консультації та допомогу від фахівців. Важливо забезпечити доступ до програм сімейного консультування та психосоціальної підтримки, щоб

допомогти родинам справлятися з травматичними переживаннями та створити стабільне середовище для дітей.

Системна робота та взаємодія всіх зацікавлених сторін є ключовими для досягнення цієї мети. Це включає регулярний обмін інформацією та найкращими практиками між органами влади, міжнародними організаціями, громадянським суспільством та бізнесом. Спільні зусилля допоможуть створити мережу підтримки, яка охоплює всі аспекти життя дітей, від фізичної безпеки до ментального здоров'я та соціальної інтеграції.

Тільки через комплексний підхід та співпрацю можна забезпечити належний захист прав дітей в умовах війни, створити умови для їх повноцінного розвитку та підготувати їх до мирного майбутнього. Захист прав дітей під час війни є не тільки обов'язком держави, але й моральним імперативом для всіх членів суспільства, які прагнуть забезпечити стабільне та безпечне майбутнє для наступних поколінь.

3.2. Вдосконалення системи органів захисту прав дітей в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану, коли країна переживає збройний конфлікт, система захисту прав дітей стикається з численними викликами, які потребують швидкої адаптації органів публічної влади до нових реалій. Діти, як одна з найбільш вразливих категорій населення, в умовах війни потребують особливої уваги, адже їхні права та безпека можуть бути значно порушені. Тому створення ефективної, гнучкої та оперативної системи захисту прав дітей стає пріоритетним завданням, що вимагає відповідних організаційних і правових змін.

Для вдосконалення системи органів захисту прав дітей в умовах воєнного стану можна визначити кілька важливих напрямків, які забезпечать ефективне реагування на виклики війни.

По-перше, необхідно покращити координацію між державними та

місцевими органами влади. У часи війни місцеві органи влади мають найбільш детальне уявлення про ситуацію на місцях, проте часто зіштовхуються з проблемами у комунікації та дефіцитом ресурсів для швидкого реагування. Для покращення координації варто створити спеціалізовані координаційні ради або центри моніторингу, що дозволяють оперативно вирішувати питання, які виникають у зв'язку з порушенням прав дітей. Також необхідно підвищити роль місцевих органів в організації доступу до соціальних і медичних послуг для дітей, що постраждали від війни.

По-друге, важливо зміцнити мобільні групи для надання допомоги дітям в кризових ситуаціях. Ці групи мають включати психологів, соціальних працівників, медиків та юристів, здатних оперативно виїжджати в небезпечні зони або тимчасові прихистки. Крім того, має бути налагоджений механізм швидкої мобільної евакуації, що дозволить безпечно вивозити дітей з зон активних бойових дій. Для ефективного реагування на порушення прав дітей важливо організувати швидкий обмін інформацією між різними інституціями, що дозволить швидко і адекватно реагувати на надзвичайні ситуації.

Третій аспект полягає в підвищенні кваліфікації працівників органів публічної влади, які працюють із дітьми, що пережили війни та збройні конфлікти. Психологічні травми, стреси та інші наслідки війни можуть мати серйозні наслідки для здоров'я та розвитку дітей. Тому важливо створити програми навчання та підвищення кваліфікації для соціальних працівників, педагогів, медичних працівників та правоохоронців, які працюють з дітьми в умовах воєнного стану. Це дозволить забезпечити правильний підхід до надання допомоги дітям і зменшити ризики для їхнього психічного і фізичного здоров'я.

У свою чергу, одним з важливих аспектів є поліпшення інфраструктури тимчасових прихистків для дітей. В умовах війни особливо важливо створити безпечні умови для дітей, забезпечити їм доступ до основних послуг, таких як освіта, медичні послуги, психологічна підтримка та харчування. Крім того, в таких закладах необхідно забезпечити відокремлені зони для дітей, які

постраждали від насилля або потребують спеціалізованої медичної допомоги.

Також важливо залучити міжнародні організації для підтримки в забезпеченні прав дітей під час війни. Організації, як ЮНІСЕФ, ООН та Міжнародний комітет Червоного Хреста, вже мають великий досвід у наданні гуманітарної допомоги і підтримці постраждалих від війни дітей. Залучення таких організацій дозволить забезпечити додаткові ресурси для захисту прав дітей і координувати зусилля на міжнародному рівні. Також варто підтримати громадські ініціативи та волонтерські організації, які часто оперативніше реагують на потреби дітей в екстрених ситуаціях.

Крім того, важливим елементом є вдосконалення правових механізмів, що дозволяють швидко реагувати на порушення прав дітей. Це включає удосконалення законодавства щодо тимчасової евакуації, надання медичної допомоги та відновлення прав дітей, а також створення процедур для надання швидкої юридичної допомоги дітям, які постраждали від війни.

І нарешті, в умовах війни важливе значення має використання сучасних технологій для моніторингу ситуації. Завдяки цифровим платформам можна оперативно реєструвати постраждалих дітей, автоматизувати процеси евакуації, відновлення медичних карток та доступу до освіти, що значно підвищить ефективність реагування на потреби дітей.

Отже, вдосконалення системи органів захисту прав дітей в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу, який охоплює організаційні, правові та технологічні аспекти. Постійне оновлення інфраструктури, підвищення кваліфікації працівників, поліпшення координації між різними державними і міжнародними інститутами, а також застосування новітніх технологій дозволить створити ефективну та стійку систему захисту прав дітей навіть у найскладніших умовах війни.

3.3. Вдосконалення нормативно-правової бази захисту прав дітей в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану нормативно-правова база захисту прав дітей вимагає оперативного оновлення та адаптації для забезпечення належного захисту прав дітей у надзвичайних ситуаціях. Війна, крім фізичних загроз, часто призводить до порушення базових прав дітей, таких як право на життя, здоров'я, освіту та соціальну підтримку. У таких умовах правова система повинна бути гнучкою і здатною швидко реагувати на нові виклики, забезпечуючи не лише захист дітей від негараздів війни, але й сприяючи їхньому відновленню після кризових ситуацій.

Поточна державна політика у сфері захисту прав дітей має характерні недоліки, пов'язані з несистемною, фрагментарною сімейною політикою, що формується без урахування всеохоплюючих, достовірних, дезагредованих даних щодо наявності сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, оцінки ефективності надання ним соціальних послуг. З причин відсутності чіткого розподілу та виконання органами влади і місцевого самоврядування своїх повноважень, в умовах воєнного стану у повному обсязі забезпечити захист прав кожної дитини не вдалося, що поставило під загрозу демографічне майбутнє України. [24]

Набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС породжує як можливості для налагодження тісної взаємодії між органами захисту прав дітей, так і виклики, пов'язані з вірогідністю інтеграції українських дітей у суспільство приймаючих країн та не повернення до України. Такий фактор спонукає до перегляду та модернізації існуючої системи забезпечення захисту прав дітей в Україні з використанням потужної допомоги та досвіду держав-членів ЄС. Орієнтиром у таких змінах може бути Рекомендація Ради ЄС від 9 червня 2022 щодо Стратегії ЄС стосовно прав дитини з особливим акцентом на захист прав дітей у кризових або надзвичайних ситуаціях. Зазначені рекомендації були розроблені у відповідь на Російську агресію та сприяють

співпраці України з країнами ЄС щодо захисту українських дітей від вербування до збройних сил, торгівлі людьми, незаконного усиновлення, сексуальної експлуатації та розлуки з їх родинами, з наголосом на те, що «кожна дитина в Європі та в усьому світі має користуватися однаковими правами та жити без будь-якої дискримінації та залякування. [24]

Першим кроком до вдосконалення нормативно-правової бази є адаптація існуючого законодавства до реалій воєнного часу. Для цього потрібно прийняти термінові зміни до чинних нормативно-правових актів, що регулюють права дітей, зокрема законів, які стосуються охорони дитинства, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та безпеки дітей. Це дозволить оперативно впроваджувати правові механізми для евакуації дітей з небезпечних територій, розширення прав на отримання медичної допомоги, а також забезпечення психологічної підтримки для дітей, які стали жертвами війни. Зокрема, важливо створити правові підстави для тимчасового переміщення дітей, гарантувати їм безпеку, доступ до освіти та інших базових прав.

Нормативно-правова база повинна також включати спеціалізовані механізми для дітей, які постраждали від збройного конфлікту. Для цього необхідно розробити процедури оперативного розгляду справ, що стосуються прав дітей у кризових ситуаціях. Це може передбачати створення мобільних судових груп, які працюватимуть у тимчасових поселеннях або на лінії фронту для негайного реагування на порушення прав дітей. Крім того, потрібно впроваджувати правові заходи для забезпечення психосоціальної реабілітації дітей, які пережили психологічні травми через війну. Важливим кроком є формалізація процедур для психологічної допомоги та створення психологічно безпечного середовища для дітей в умовах надзвичайного стану.

Ще одним важливим напрямом є удосконалення правових процедур для забезпечення доступу до освіти та медичних послуг. В умовах війни слід забезпечити безперервність освіти для дітей, що знаходяться в зонах бойових дій або тимчасових прихистках. Для цього необхідно розробити правові акти,

які гарантують доступ до дистанційної освіти та адаптацію шкільних програм до умов війни. Також має бути створена правова основа для надання медичних послуг дітям, що постраждали від війни, а також організації мобільних медичних бригад, які можуть забезпечити медичне обслуговування навіть у віддалених або небезпечних зонах.

Важливим аспектом є також забезпечення прав дітей у тимчасових прихистках і евакуаційних центрах. Для цього слід розробити спеціалізоване законодавство, яке регулюватиме організацію та функціонування таких закладів, враховуючи безпеку дітей, організацію процесів психологічної реабілітації та встановлення прав дітей в цих установах. Законодавство повинно враховувати як фізичну, так і психологічну безпеку дітей, а також правову охорону їхніх інтересів. Окрім того, необхідно створити правові засади для ефективної евакуації дітей з небезпечних зон, а також для реєстрації та обліку евакуйованих дітей, що дозволить уникнути випадків їх зникнення або незаконного переміщення.

Не менш важливим є гармонізувати українське законодавство з міжнародними стандартами у галузі захисту прав дітей. Для цього потрібно створити законодавчі механізми, які дозволяють інтеграцію міжнародних правових актів у національну правову систему. Зокрема, це стосується Конвенції ООН про права дитини, Протоколів до неї, а також угод та рекомендацій міжнародних організацій, таких як ЮНІСЕФ і ООН. Для цього необхідно прийняти зміни до чинного законодавства, які дозволяють швидко адаптувати та впроваджувати міжнародні правові норми, зокрема у сфері забезпечення прав дітей в умовах війни. Особливу увагу слід приділити імплементації положень Конвенції ООН про права дитини та Факультативного протоколу щодо участі дітей у збройних конфліктах. Важливим аспектом є також врахування рекомендацій міжнародних організацій та успішного досвіду інших країн, які мали справу з подібними викликами. Це допоможе забезпечити ефективну співпрацю з міжнародними організаціями та створити правову основу для обміну інформацією та ресурсами на міжнародному рівні.

В умовах воєнного стану особливого значення набуває необхідність оперативного реагування на ситуації, що вимагають негайного втручання, та розвиток правових і етичних орієнтирів у дітей. Базовим елементом удосконалення нормативно-правової бази має стати гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав дитини у воєнний час.

Ключовим напрямком вдосконалення має стати розробка спеціальних механізмів захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій. Це включає створення правової основи для документування воєнних злочинів проти дітей, забезпечення їх реабілітації та реінтеграції. Особливої уваги потребує регламентація процедур пошуку та повернення дітей, які були незаконно переміщені або депортовані з окупованих територій.

Отже, вдосконалення нормативно-правової бази захисту прав дітей в умовах війни є критично важливим для ефективного реагування на виклики, які виникають під час війни. Адаптація законодавства до специфіки воєнного часу, забезпечення правового захисту дітей, що постраждали від війни, створення ефективних механізмів евакуації, медичного обслуговування та освітнього процесу, а також активна співпраця з міжнародними організаціями для інтеграції міжнародних стандартів – це ключові елементи, які дозволять забезпечити належний захист прав дітей під час воєнного стану. Тільки комплексний підхід до вдосконалення правових механізмів дозволить ефективно реалізувати захист прав дітей у найскладніших умовах війни.

ВИСНОВКИ

Захист прав дітей є однією з основних і невід'ємних функцій публічного управління, що передбачає системне забезпечення прав та інтересів дітей на всіх рівнях державного управління. У рамках цієї функції реалізується цілий комплекс правових, організаційних, соціальних та фінансових заходів, спрямованих на забезпечення безпеки, розвитку, здоров'я, а також реалізації всіх прав дітей, передбачених національним законодавством і міжнародними стандартами. Це включає доступ до освіти, медичних послуг, правову захищеність, а також створення умов для нормального фізичного, психологічного та соціального розвитку дитини.

1. Довелено, що захист прав дітей, як складова публічного управління, має свою особливість у тому, що він є не тільки завданням державних органів, а й вимагає тісної співпраці з недержавними установами, громадськими організаціями та міжнародними інститутами. Таке багатогранне залучення різних учасників забезпечує комплексний підхід до вирішення питань, що стосуються прав дітей, і дозволяє створювати інклюзивні механізми підтримки, що враховують особливі потреби малечі.

Особливо важливо зазначити, що в умовах війни, функція захисту прав дітей набуває надзвичайної актуальності. Воєнні дії і їх наслідки створюють нові загрози для дітей, які стосуються не тільки фізичної безпеки, але й психологічного, соціального і правового становища дитини. Під час війни діти стають уразливою категорією, оскільки їх базові права — на життя, на освіту, на здоров'я — можуть бути серйозно порушені через бойові дії, руйнування інфраструктури, перебої в роботі органів влади та інших служб.

Встановлено, що процес захисту прав дітей в умовах війни потребує не лише посиленої уваги з боку держави, але й інноваційних підходів у функціонуванні державних інститутів. В умовах обмежених ресурсів і непередбачуваних викликів, органи публічної влади повинні бути готовими оперативно реагувати на нові потреби, зокрема організовувати тимчасові

прихистки, проводити евакуацію дітей з небезпечних регіонів, забезпечувати доступ до медичних і освітніх послуг, а також надавати психологічну допомогу. Такі заходи повинні здійснюватися на основі ефективної координації між різними державними структурами, місцевими органами влади та неурядовими організаціями.

Війна є надзвичайною правовою ситуацією і має суттєвий вплив на всі сфери суспільного життя, зокрема на правовий захист прав дітей. В роботі виявлено, що в умовах війни виникають численні нові загрози для дітей, що потребують оперативних і комплексних заходів на рівні як національного, так і міжнародного правозахисту.

2. Доведено, що однією з найбільш серйозних проблем, з якими стикаються діти під час війни, є фізична небезпека, пов'язана з бойовими діями. Діти стають жертвами прямого впливу насильства — від обстрілів і вибухів до безпосереднього залучення у військові дії або стати свідками травмуючих подій. Додатково, війна часто призводить до значних руйнувань інфраструктури — шкіл, лікарень, дитячих садків, житлових будинків, що ставить під загрозу не тільки фізичну безпеку дітей, а й доступ до базових послуг, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальний захист.

Другим важливим аспектом є психологічний вплив війни, який може бути ще більш руйнівним, ніж фізична травма. Постійний стрес, тривога, страх, втрата рідних або будинку, травмуючі переживання від прямого контакту з насильством — усе це може призвести до серйозних психологічних розладів, таких як депресія, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), порушення сну, поведінкові проблеми та інші психічні страждання. Діти, які пережили військові конфлікти, часто потребують спеціалізованої психологічної допомоги та підтримки, щоб відновити емоційну рівновагу та інтегруватися в мирне життя.

Відсутність доступу до освіти та медичних послуг є ще однією критичною проблемою, з якою стикаються діти під час війни. Зруйновані школи, відсутність навчальних матеріалів, відстрочені або скасовані уроки, загроза

нападів на освітні установи — усе це робить доступ до освіти вкрай обмеженим. Більше того, зруйновані медичні установи, відсутність медикаментів, лікарів, пересування через небезпечні території значно ускладнюють надання медичної допомоги дітям, зокрема тим, хто має хронічні захворювання або потребує спеціалізованого лікування.

У цих умовах, щоб ефективно захищати права дітей, необхідна оперативна адаптація законодавства до нових викликів. Зокрема, потрібно оперативно змінювати нормативно-правову базу для того, щоб адаптувати її до умов воєнного стану, створювати правові механізми, які гарантують швидку реакцію на порушення прав дітей у таких умовах. Це включає як забезпечення основних прав (життя, здоров'я, освіта, захист від насильства), так і розробку конкретних процедур для евакуації дітей, організації тимчасових прихистків, надання психологічної підтримки і медичних послуг. Окрім того, важливим є налагодження ефективної координації між органами влади, місцевими адміністраціями, міжнародними гуманітарними організаціями та громадськими організаціями, які можуть допомогти в наданні допомоги дітям, що постраждали внаслідок війни.

3. Встановлено, що важливою є підтримка міжнародних стандартів в сфері прав дитини, що були закріплені у міжнародних договорах, зокрема в Конвенції ООН про права дитини. Війна не може бути виправданням для порушення цих прав, і міжнародне співтовариство повинно активніше сприяти тиску на держави, які перебувають у стані збройного конфлікту, аби забезпечити максимальний захист прав дітей.

У результаті, правозахист дітей під час війни вимагає постійного моніторингу ситуації, гнучкого підходу до реалізації правових механізмів та термінових змін у національних і міжнародних системах правового захисту. Необхідно не тільки забезпечити фізичний захист дітей від насильства, а й вжити заходів для їхнього психологічного та соціального відновлення, а також створити умови для забезпечення базових прав, таких як освіта та охорона здоров'я, навіть у найскладніших умовах війни. Такий підхід дозволить

зберегти дитинство в умовах збройного конфлікту та забезпечити підтримку для тих дітей, що пережили найбільше травмуючі та руйнівні події війни.

Таким чином, захист прав дітей є не лише обов'язком держави, але й важливою функцією публічного управління, яка потребує комплексного і системного підходу в умовах війни. Спільні зусилля державних та недержавних інститутів, міжнародних організацій та громадськості повинні забезпечити ефективне виконання цих зобов'язань, щоб мінімізувати негативні наслідки війни для дітей та створити умови для їхнього безпечного розвитку, освіти та соціальної адаптації в післявоєнний період.

4. У другому розділі магістерської роботи було розроблено аналіз практичних аспектів захисту прав дітей в Україні під час війни, зокрема розглянуто нормативно-правові засади цього процесу, діяльність органів публічної влади, роль міжнародних і громадських організацій, а також досвід інших країн у захисті прав дітей в умовах війни.

В Україні створена міцна нормативно-правова база для захисту прав дітей, яка включає як національні закони, так і міжнародні договори, що гарантують права та інтереси дітей на всіх етапах їх розвитку. Ключовими документами, що регулюють правовий захист дітей, є Конституція України, Закон України "Про охорону дитинства", а також міжнародні акти, зокрема Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною в 1991 році. Ці документи закріплюють принципи рівності, безпеки, розвитку та освіти дітей, а також їхніх прав на соціальний захист, медичну допомогу та участь у культурному житті. Вони створюють правову основу для формування політики в галузі охорони прав дітей, розвитку їхнього потенціалу та забезпечення мінімальних стандартів життєдіяльності.

Зокрема, Конституція України гарантує основні права дітей, такі як право на життя, здоров'я, освіту та захист від насильства, а Закон "Про охорону дитинства" деталізує ці норми та передбачає заходи, спрямовані на забезпечення прав дітей на всіх рівнях державної політики. Також, важливим інструментом є Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо

переміщених осіб", який встановлює механізми захисту прав дітей, що постраждали від війни, зокрема щодо евакуації, реєстрації та соціального забезпечення переміщених дітей.

У період війни особливо важливими стали такі ініціативи, як мобілізація юридичних та адміністративних ресурсів для захисту прав дітей, створення правових механізмів для тимчасової реєстрації дітей, переміщених у зв'язку з війною, забезпечення правового супроводу евакуації та інтеграції дітей, які стали жертвами війни, в безпечні райони. Законодавство має також враховувати специфіку війни, зокрема запровадження правових норм, які визначають порядок надання психологічної допомоги дітям, що постраждали від бойових дій, у тому числі через державну програму реабілітації та відновлення психічного здоров'я.

Особливу роль у захисті прав дітей відіграють правові акти, що регулюють гуманітарну допомогу та соціальні послуги. Під час війни вкрай важливо забезпечити доступ дітей до основних послуг, таких як охорона здоров'я, харчування, тимчасове житло та освіта. Для цього необхідна оперативна адаптація законодавства до нових умов, забезпечення правового статусу біженців та переміщених осіб, створення спрощених процедур доступу до соціальних гарантій та медичних послуг, а також захист прав дітей, що опинилися в родинах з інвалідністю або через соціально складні обставини.

Таким чином, встановлено що незважаючи на наявність значної правової бази для захисту прав дітей, що передбачає комплексний підхід до їхнього забезпечення та захисту, воєнний стан вимагає створення нових механізмів правового реагування для забезпечення безпеки, фізичного та психологічного благополуччя дітей, постраждалих від збройного конфлікту. Законодавство повинно бути гнучким і здатним оперативно реагувати на нові виклики війни, надаючи органам публічної влади та громадським організаціям інструменти для ефективного захисту прав дітей у кризових ситуаціях.

5. Розроблено аналіз діяльності органів публічної влади України під час війни. Він показав, що захист прав дітей в умовах війни є надзвичайно

складним завданням, яке потребує скоординованих зусиль на всіх рівнях державного управління. Перш за все, було виявлено серйозні виклики у забезпеченні фізичної безпеки дітей, адже в умовах активних бойових дій дитяче населення перебуває під загрозою не тільки безпосередніх нападів, а й впливу вибухових пристроїв, снарядів та інших небезпечних факторів, що призводять до травм і загибелі. Крім того, великою проблемою є відсутність доступу до основних послуг, таких як медична допомога та освіта. Зруйновані інфраструктура і медичні заклади, а також складність у забезпеченні дітей всім необхідним у умовах війни значно ускладнюють виконання державних зобов'язань щодо прав дитини.

Попри ці серйозні труднощі, органи публічної влади України змогли досягти значних успіхів у ряді напрямків. Одним із найбільш важливих досягнень є евакуація дітей з небезпечних територій, яка організовувалась у рамках національних та міжнародних ініціатив. Цей процес передбачав не лише фізичний переїзд, але й надання тимчасового житла та адаптацію дітей в більш безпечних регіонах. Крім того, вдалося створити тимчасові прихистки для дітей, що втратили свої домівки, надавши їм необхідні умови для проживання, харчування, а також базову освіту.

Одним із найбільших досягнень є впровадження дистанційної освіти, яка дозволила забезпечити продовження навчання для дітей, навіть у найбільш небезпечних регіонах країни. За допомогою сучасних технологій, школа не припиняла свою діяльність, а діти отримали можливість навчатися, не покидаючи своїх домівок, що стало важливим кроком для збереження не лише освітнього процесу, але й психо-соціального розвитку дітей. Така інновація стала важливим інструментом підтримки нормального дитинства в умовах війни, дозволивши дітям зберегти звичний ритм життя, незважаючи на надзвичайно складні умови.

Однак, незважаючи на ці досягнення, є низка невирішених проблем, що потребують додаткової уваги з боку органів публічної влади. Однією з основних проблем є координація між різними державними інститутами,

зокрема на місцевому рівні, що часто веде до затримок у наданні допомоги або неправильного розподілу ресурсів. Крім того, є значні обмеження в забезпеченні доступу до медичних послуг та соціальних гарантій для дітей, зокрема в зонах, що перебувають під постійними бойовими діями.

6. В роботі досліджено роль міжнародних та громадських організацій в захисті прав дітей в умовах війни. Організації, такі як ООН, ЮНІСЕФ, Міжнародний комітет Червоного Хреста, активно співпрацюють з українськими органами влади, надаючи гуманітарну допомогу, підтримуючи процеси евакуації, організовуючи медичні та освітні програми для дітей, що постраждали від конфлікту. Вони також беруть на себе важливу роль у психосоціальній підтримці дітей, допомагаючи їм адаптуватися до умов війни та відновити психічне здоров'я після пережитих травм.

Особливу роль виявляють громадські організації, які працюють безпосередньо з дітьми, що опинилися в кризових умовах. В Україні багато таких організацій активно займаються наданням юридичної допомоги, допомогою у відновленні документів для переміщених осіб, організовують культурні та освітні заходи для дітей, а також підтримують їх психологічно через тренінги та спеціалізовані програми. Важливо, що ці організації часто працюють на місцевому рівні, що дозволяє їм оперативно реагувати на потреби дітей у безпосередньо постраждалих громадах.

Досліджено міжнародний досвід у сфері захисту прав дітей в умовах війни. Це показало, що багато країн, які пережили збройні конфлікти, мають розвинену інфраструктуру для захисту дітей, і їхній досвід може стати корисним для України. Наприклад, досвід країн, що пережили тривалі війни, таких як Сирія, Ірак або Лівія, вказує на важливість мобілізації міжнародної допомоги для створення безпечних зон для дітей, організацію тимчасових прихистків, а також розробку програм для психологічної реабілітації та інтеграції постраждалих дітей у мирне суспільство. Крім того, досвід цих країн підтверджує важливість створення ефективних механізмів для забезпечення

дітей основними послугами, такими як освіта та медична допомога, навіть у воєнних умовах.

Іноземний досвід також показує значну роль мобільних медичних бригад і освітніх програм, які дозволяють забезпечити доступ до медичних та освітніх послуг навіть у зонах активних бойових дій. Ці підходи можуть бути адаптовані до українських реалій для збереження прав дітей під час війни.

7. Доведено, що захист прав дітей в умовах війни є надзвичайно складним і багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу та координації на рівні держави, міжнародних організацій та громадських ініціатив. Український досвід показує, що, незважаючи на значні досягнення, ще існують проблеми, які потребують оперативного вирішення, зокрема у сфері доступу до основних послуг та координації на місцях. Залучення міжнародної спільноти, вдосконалення національних механізмів захисту прав дітей, а також використання досвіду інших країн можуть стати важливими інструментами для забезпечення прав дітей у найскладніших умовах війни.

Досліджено перспективи захисту прав дітей в умовах війни, що є важливою складовою національної безпеки та соціального розвитку країни, що переживає збройний конфлікт. Перспективи забезпечення прав дітей у таких умовах мають багатоаспектний характер і вимагають постійного вдосконалення як правових, так і організаційних механізмів. У цьому контексті важливо враховувати не тільки існуючі досягнення, але й потенційні шляхи розвитку стратегій та інституцій, що займаються захистом прав дітей.

8. Розроблено та проаналізовано стратегії захисту прав дітей в умовах війни. Вони свідчать про необхідність створення гнучких та адаптивних механізмів для ефективного реагування на нові виклики, які постають перед країною під час війни. Відзначено, що на найближчі роки стратегія повинна бути спрямована на захист фізичної безпеки дітей, забезпечення їх доступу до освіти, медичних послуг та психологічної підтримки. Це включає в себе удосконалення системи евакуації, інтеграції дітей до безпечних регіонів, а також забезпечення цілісності навчального процесу через використання

дистанційних форм навчання. Важливою частиною стратегії має бути також розвиток психосоціальних програм, спрямованих на допомогу дітям, що пережили травми внаслідок війни.

Особливу увагу слід приділяти координації між державними органами, громадськими та міжнародними організаціями, що працюють у сфері захисту прав дітей, для забезпечення синергії зусиль та ефективного використання ресурсів. Такі стратегії повинні ґрунтуватися на інклюзивності та мобільності, що дозволяє швидко адаптуватися до змінних умов фронту та потреб постраждалих громад.

9. Розроблено план вдосконалення системи органів захисту прав дітей в умовах війни. Для забезпечення ефективного захисту прав дітей у умовах конфлікту необхідно значно вдосконалити існуючу систему органів, відповідальних за цей процес. Це передбачає як підвищення кваліфікації персоналу, так і вдосконалення внутрішньої організації роботи, що дозволить швидко реагувати на надзвичайні ситуації. Важливим аспектом є розвиток системи мобільних груп для моніторингу ситуації в постраждалих регіонах, що дозволить оперативно визначати потреби дітей і надавати їм необхідну допомогу на місцях.

Крім того, важливо створити механізми для більш ефективної координації між державними інституціями та місцевими органами влади, оскільки на місцевому рівні найкраще розуміють специфіку проблем і потреби дітей, що постраждали від війни. Вдосконалення комунікації та обміну інформацією між органами влади, міжнародними організаціями та громадськими структурами дозволить забезпечити своєчасне реагування та запобігти численним правам дітей, які можуть бути порушені в умовах війни.

9. Доведено, що вдосконалення нормативно-правової бази захисту прав дітей в умовах війни значно збільшується потреба в адаптації національного законодавства для ефективного захисту прав дітей. Необхідно створити нові правові акти, що детально регулюють питання евакуації дітей з небезпечних територій, доступу до медичних послуг, освіти та інших життєво важливих

потреб. Такі акти повинні враховувати специфіку війни, зокрема визначати термінові заходи, що необхідні для відновлення психічного здоров'я дітей, що пережили бойові дії, а також для створення безпечних умов для їхнього розвитку в екстремальних умовах.

Крім того, важливо підвищити ефективність моніторингу та контролю за виконанням міжнародних зобов'язань України щодо прав дітей, зокрема на основі Конвенції ООН про права дитини, забезпечити створення правових механізмів для більш швидкого реагування на ситуації, коли права дітей порушуються під час збройних конфліктів. Вдосконалення механізмів правозахисту дітей включає також розвиток проектів правової освіти для батьків та вчителів, зокрема в тих районах, де діти залишаються в умовах безпеки, але потребують додаткових правових знань для забезпечення своїх прав у кризовій ситуації.

Водночас необхідно створити національну систему підтримки прав дітей у воєнний період, що включає спеціальні правові механізми для підтримки постраждалих дітей, відновлення їхніх прав і нормального розвитку після пережитих стресів.

У підсумку, перспективи захисту прав дітей в умовах війни в Україні передбачають комплексний підхід до вдосконалення як правових, так і організаційних механізмів. Для забезпечення ефективного захисту прав дітей необхідно на державному рівні активно розробляти гнучкі стратегії, що орієнтовані на реальні потреби дітей у кризових ситуаціях, вдосконалювати координацію між органами влади, а також підвищувати ефективність правозахисту через адаптацію законодавства до специфіки воєнного стану. Крім того, велике значення має залучення міжнародних організацій та громадських ініціатив для підтримки національних зусиль у забезпеченні прав дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту.

Постійне удосконалення нормативно-правових актів, розбудова інфраструктури захисту прав дітей та впровадження новітніх підходів у сфері психологічної допомоги та освіти дозволить Україні створити ефективну

систему захисту прав дітей, навіть в умовах війни, забезпечуючи їх право на життя, розвиток та безпеку.

Підсумовуючи проведені дослідження, можна стверджувати, що захист прав дітей в умовах війни є надзвичайно складним і багатограним процесом, що вимагає від органів влади, міжнародних організацій та громадянського суспільства скоординованих і скоординованих зусиль. Однак, незважаючи на серйозні труднощі, Україна досягла значних успіхів у захисті прав дітей в умовах війни, зокрема через ефективні заходи евакуації, організацію тимчасових прихистків та впровадження дистанційного навчання. Проте залишаються виклики у сфері координації дій на місцях, доступу до медичних послуг та соціальних гарантій для дітей у зонах активних бойових дій.

Перспективи захисту прав дітей в умовах війни передбачають вдосконалення стратегій, організаційних структур та нормативно-правових актів, що дозволить ефективно реагувати на виклики, з якими стикаються діти в умовах війни. Важливими етапами на шляху до покращення ситуації є інтеграція міжнародного досвіду, адаптація практик до українських реалій, а також створення нових механізмів підтримки дітей, постраждалих від війни.

Таким чином, система захисту прав дітей в Україні має потенціал для подальшого розвитку, за умови постійного вдосконалення існуючих підходів, активної співпраці з міжнародними партнерами та громадськими організаціями, а також оперативної адаптації до змінюваних умов під час війни.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Борщевський В., Василиця О.: Інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку, Публічне управління і адміністрування, 2022 р., № 2 (76)
2. Волкова І.І. Правова основа механізму захисту прав дітей. Правові новели. Науковий юридичний журнал. № 14/2021. С. 105
3. Громадянське суспільство та правова держава: виклики сьогодення: монографія / за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Л. Ф. Купіної, В. І. Шакуна. Київ : Алерта, 2023. 304 с.
4. Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів: Декларація ООН від 14.12.1974
5. Декларація про соціальні та правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо у разі передачі дітей на виховання та їх усиновлення на національному і міжнародному рівнях : Декларація ООН від 03.12.1986
6. Державне управління: Словник-довідник / за заг. ред. В. М. Князева. Київ : УАДУ, 2002. 228 с.
7. Дяченко С. Як нам відбудувати Україну. Успішні світові кейси повоєнного відновлення. Укрінформ.
8. Закон України «Про громадські об'єднання» № 5026-VI від 22.06.2012
9. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»
10. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»
11. Звичаєве міжнародне гуманітарне право. Норми
12. Ірина Верещук: Шукаємо та повертаємо українських дітей, яких примусово вивезли окупанти. Кабінет Міністрів України.

13. Кісельов М. Роль міжнародних організацій під час захисту прав дітей в умовах військової агресії. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Видавництво «Юридика». 2023
14. Коломоець Н. В. Зміст і сутність системи адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018 № 34. С. 26
15. Конвенція ООН про права дитини: ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 № 789-ХІІ. Київ : Столиця, 1997. 31 с.
16. Конвенція про захист цивільного населення під час війни
17. МакФарлейн Н. Постреволюційна Грузія на межі? Критика.
18. Ментух Н.Ф., Різник Г.А. Роль громадських організацій у вирішенні соціальних проблем. Актуальна юриспруденція. 2019.
19. Молошна О. Особливості формування державно-службових відносин в умовах становлення системи публічного адміністрування в Україні.
20. Нечипоренко М. Відродження після війни. Світовий досвід економічного успіху для України. The Page.
21. Ніколайчук С. Захист прав дітей в умовах воєнного стану: Проблеми теорії та практики. Науковий вісник. Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 4. С. 96
22. Оксана Стельмах, Діти і війна: як громадам забезпечити належний догляд і опіку?, 29.03.2024
23. Поняття та види громадських об'єднань. Принципи організації та діяльності громадських об'єднань. Тести на державну службу.
24. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Захист прав дітей та повернення дітей, які тимчасово переміщені за кордон». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. С. 3
25. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Дата оновлення: 21.08.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (Дата звернення: 01.10.2024 р.)

26. Савинець О. Іноземний досвід комплектування збройних сил. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2018. Вип. 51. Т. 2. С. 34–38.

27. Шевченко-Бітенська О. В. Правові механізми Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства: дис. канд. юрид. наук : 12.00.11 / Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.». Одеса, 2015. 210 с.

28. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation

29. Six Grave Violations Against Children During Armed Conflict, жовтень 2009

30. UN Commission has found an array of war crimes, violations of human rights and international humanitarian law have been committed in Ukraine, 18 жовтня 2022 року. UN: Crimes of Sexual Violence

31. War crimes, indiscriminate attacks on infrastructure, systematic and widespread torture show disregard for civilians, says UN Commission of Inquiry on Ukraine, 16 березня 2023

Додаток А**Проект рішення про створення тимчасової контрольної комісії.****ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА**

сесія № скликання

ПРОЕКТ РІШЕННЯ

Від 20 року №

Про створення тимчасової контрольної комісії Харківської обласної ради з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану на території Харківської області та про затвердження відповідного Положення щодо її діяльності

Відповідно до статей 43,44,38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статті 66 Регламенту Харківської обласної ради, з метою здійснення контролю та моніторингу за дотриманням та забезпеченням прав дітей в умовах воєнного стану на території Харківської області обласна рада

ВИРІШИЛА :

1. Створити тимчасову контрольну комісію Харківської обласної ради з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану на території Харківської області (далі – Комісія), у складі _ депутатів обласної ради, із наступним розподілом повноважень:

2. Затвердити Положення про тимчасову контрольну комісію Харківської обласної ради з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану на території Харківської області (додається).

3. Встановити, що у разі потреби до роботи Комісії можуть залучатися інші депутати обласної ради, працівники виконавчого апарату обласної ради, а також представники правоохоронних та контролюючих органів, громадськості, спеціалісти, експерти, фахівці структурних підрозділів Харківської обласної державної адміністрації та інші особи (за згодою).

4. Доручити Комісії та визначити її основними завданнями, у межах повноважень, передбачених чинним законодавством України:

- вивчення стану дотримання та забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану на території Харківської області, зокрема, виявлення та обліку всіх дітей, що залишилися без батьківського піклування;

- моніторинг заходів з проведення евакуації дітей та сімей з дітьми, забезпечення належних умов для їх проживання за місцем переміщення;

- моніторинг стану реалізації прав дітей на сімейне виховання та усиновлення в громадах Харківської області та в цілому по регіону;

- моніторинг випадків проявів насильства щодо дітей за час воєнного стану у Харківській області;

- вивчення ефективності заходів щодо підтримки та розвитку сімейних форм виховання в Харківській області;

- вивчення стану координації та контролю обласною військовою адміністрацією за діяльністю у сфері захисту прав дітей з боку структурних підрозділів соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я, служби у справах дітей;

- моніторинг дотримання соціальних стандартів та прав дітей в установах та закладах Харківської області;

- вивчення питання щодо наявності в громадах соціальних та інших послуг сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах,

зокрема з інвалідністю, які впроваджені та надаються з метою реформування системи закладів інституційного догляду і виховання дітей;

- аналіз дотримання статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». Щодо забезпечення штатної чисельності служб у справах дітей в громадах;

- вивчення ефективності діяльності обласних закладів для дітей (системи соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, служби у справах дітей) та стан забезпечення їх функціонування в умовах евакуації на території інших регіонів України;

- моніторинг стану забезпечення потреб дітей, евакуйованих у інші регіони України та за кордон, стану фінансування переміщених закладів;

- вивчення практики влаштування дітей, що залишилися без батьківського піклування, що склалася у регіоні в умовах воєнного стану;

- вивчення реальних обставин, за якими не працює відділення для батьків з дітьми КЗ Харківський обласний Центр соціальної підтримки дітей та сімей «Гармонія» Харківської обласної ради та не функціонує КЗ Харківський обласний Центр соціальної підтримки дітей та сімей «Надія» в умовах евакуації на території Чернівецької області;

- забезпечити проведення оцінки потреб кожної дитини, яка отримує догляд і виховання в будинках дитини, дитячих будинках-інтернатах та інших закладах інституційного догляду регіону;

- вивчення та аналіз інформації щодо умов проживання сімей з дітьми, які опинились у складних життєвих обставинах внаслідок воєнних дій, які проживають або перемістились із зони активних бойових дій, деокупованих територій, розміщені в містах компактного поселення, в тому числі стану складання актів оцінок сімей зазначеної категорії надавачами соціальних послуг;

- пропозиції щодо необхідності розробки та вдосконалення обласних програм соціального захисту, захисту прав дітей, охорони здоров'я, освіти, економічного розвитку в сфері охорони дитинства;

- вивчення питань щодо стану фінансування видатків на заходи з підтримки сім'ї, дітей та їх соціального захисту, оздоровлення та відпочинку дітей, утримання підпорядкованих установ та закладів соціального захисту дітей під час дії правового режиму воєнного стану;

- ініціювання, проведення та участь у громадських обговореннях, присвячених питанням захисту прав дітей у регіоні;

- перевірка наявності локальних протоколів та іншої медичної документації щодо надання педіатричної паліативної допомоги. Моніторинг їх використання;

- здійснення моніторингу фізичної та економічної доступності лікарських засобів та виробів медичного призначення для паліативних хворих;

- ідентифікація категорій дитячого населення для отримання паліативної педіатричної допомоги;

- забезпечення доступу дітей, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами, до освіти в умовах дії правового режиму воєнного стану;

- моніторинг та контроль за забезпеченням належних умов для гарантування безпеки, охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності;

- контроль за фінансуванням витрат обласного бюджету на дітей-сиріт та дітей, позбавлених піклування, а також осіб із їх числа у сім'ях опікунів, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу;

- моніторинг та контроль за вирішенням питань щодо забезпечення прав дітей, встановлення опіки і піклування, створення інших передбачених законодавством умов для виховання дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів дітей; організацією безкоштовного харчування

дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних і інклюзивних класах, та учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям";

- контроль за діяльністю органів і служб у справах дітей, спеціальних установ і закладів соціального захисту для дітей у межах компетенції.

5. Термін діяльності Комісії визначається на час виконання покладених на неї завдань. Попередній звіт Комісії про виконану роботу заслуховується на пленарному засіданні сесії обласної ради у строк не пізніше шістьох місяців із дня її утворення.

6. Матеріально-технічне, інформаційне та організаційне забезпечення роботи Комісії покласти на апарат Харківської обласної ради;

7. Доручити Комісії за результатами роботи надати до обласної ради звіт із відповідними висновками та рекомендаціями.

8. Визначити, що за результатами обговорення роботи Комісії та наданого звіту обласною радою приймається рішення щодо завершення роботи Комісії або подовження термінів її функціонування та подання звіту.

9. Встановити, що повноваження Комісії вважаються припиненими з дня прийняття обласною радою остаточного рішення щодо результатів її роботи.

10. Рекомендувати органам місцевого самоврядування, місцевим державним адміністраціям, установам, підприємствам незалежно від форм власності, а також службовим особам цих органів, фізичним особам – підприємцям, громадським організаціям у межах повноважень, встановлених чинним законодавством, та у встановленому порядку сприяти роботі Комісії й надавати інформацію, відомості та документи, необхідні для виконання покладених на Комісію завдань.

11. Зауважити, що дане рішення обласної ради є обов'язковим до виконання на території області згідно зі статтею 144 Конституції України.

12. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію обласної ради з питань соціальної політики, співпраці з інститутами громадянського суспільства соціального спрямування та у справах учасників АТО/ООС (П.І.Б).

Голова обласної ради

П.І.Б